MARIAN PĂTRAŞCU

OAMENI ŞI CÂINI

Editura PETRESCU,
Râmnicu Vâlcea, 2011

Editor: Eugen Petrescu

Culegere computerizată: Marian Pătraşcu
Foto coperte: Eugen Petrescu
Corectura: Ilie Gorjan
Coperta şi machetarea grafică: Marius Drăghicean

Cuvânt înainte

Lumea satului. Aceeaşi dintotdeauna. Cu glasul ei de colb răstignit sub tălpi şi flori de cireş crescând pe colţul lunii. Cu uluci amurgite de ploi şi vânt, şi şanţuri căutându-şi somnul sub cerga de troscot. Lumea satului, mereu aprinsă de glas de cuc rătăcit printre crengi de lumină şi setea de cântec a nopţii. Satul cu umbre, satul cu amintiri, satul cu răni şi satul cu sălcii. Sat ameţit de furtună şi câini hămăind la cântec de lună. Satul cu câini ce se-mbată cu soare, satul cu câini ce miros a răcoare.

Iată cum am perceput lumea satului, aşa cum rezultă ea din cartea *Oameni şi câini* scrisă de Marian Pătraşcu. O carte de format liliput ale cărei pagini respiră, de la prima la ultima, mireasma inconfundabilă a satului loviştean Grebleşti, situat sub aripa muntelui.

Cu ochii întorşi spre amintire, autorul rememorează, parcă numărând secundele, anii copilăriei şi adolescenţei, când viaţa îşi potrivea aripile pentru un zbor flămând spre niciunde şi nicicând. Urmărind ca tema principală a cărţii să fie relaţia dintre om şi câine, Marian Pătraşcu creează mai întâi cadrul propice, prezentându-şi în debutul cărţii membrii de familie şi rudele apropiate, cu păţaniile,

grijile, nevoile şi bucuriile fiecăruia.

Se remarcă de la început limbajul neaoş, frust, specific mediului rural din Ţara Loviştei, la care autorul apelează fără nicio reţinere, şi bine face pentru că imprimă cărţii o coloratură atractivă şi originală. Autorul pune în pagină cu măiestrie literară personaje reale, care i-au marcat copilăria şi adolescenţa, evidenţiindu-se Moşu Chircuţ sau bunicul Nicolae Pătraşcu, a cărui păţanie cu „gheneralii" în primul război mondial este descrisă în amănunt şi poate să facă deliciul cititorului.

Se remarcă, de asemenea, un alt personaj, Mărian Frântu, cel care, ilegalist cu state vechi fiind, se opune colectivizării satului natal al autorului, şi reuşeşte acest lucru datorită apropierii dintre el şi Gheorghe Gheorghiu-Dej cu care fusese coleg de celulă în lagărul de la Târgu Jiu.

Mare iubitor al ţinutului natal, autorul nu scapă din vedere să-şi elogieze în conţinutul cărţii acest ţinut, Ţara Loviştei, o regiune de un farmec aparte remarcată şi în scrierile altor autori vâlceni ca: Doru Moţoc, Mihai Sporiş, Costea Marinoiu, George Voica ş.a. Rememorarea unor evenimente istorice însemnate ca primul şi al doilea război mondial, colectivizarea satelor, abuzurile securităţii, tradiţiile şi obiceiurile din satul natal, a modului de creştere şi îngrijire a oilor, precum şi a modului de cultivare şi întreţinere a culturilor, explicarea provenienţei poreclelor unor oameni, constituie tot atâtea repere care conferă cărţii originalitate şi valoare.

Dar farmecul incontestabil al cărţii provine de la includerea în economia ei a unor personaje nefireşti, dar reale, al căror nume cu siguranţă că va fi reţinut la sfârşitul lecturii de către orice cititor sensibil şi iubitor de animale. Este vorba de câinii Vlăduţ, Floricel, Bulfei, Ursei, Deta şi Bălan, care i-au însoţit copilăria şi adolescenţa autorului, înfrumuseţindu-i viaţa şi atenuindu-i, într-o anumită măsură, suferinţa cauzată de boala numită tetrapareză spastică de care nu era vinovat cu nimic.

Fiecare câine, personificat de autor cu un remarcabil talent literar, are povestea lui, istoria lui de la naştere până la moarte, poveşti care te emoţionează (uneori până la lacrimi) şi care te fac să parcurgi cartea cu o reală plăcere. Şi cum să nu te emoţioneze povestea câinelui Vlăduţ, de exemplu, care, atunci când i-a murit stăpânul, Moşu Hobza, a urlat toată noaptea, iar după înmormântare a dispărut de acasă,

preferând să moară în altă parte neştiut de nimeni. Sau cum să nu te impresioneze conduita şi ataşamentul neţărmurit al câinelui Bălan faţă de stăpânul său, tatăl autorului, când îl conducea pe acesta în fiecare dimineaţă la ora 4 la staţia de autobuz şi-l aştepta seara, la întoarcere, în acelaşi loc, reuşind să-i impresioneze pe toţi localnicii care-l cunoşteau şi-l admirau pentru loialitatea lui.

Fără îndoială că această carte se constituie într-o pledoarie de suflet a autorului pentru câinele, prietenul dintotdeauna şi cel mai devotat al omului, câinele, paznic al casei şi al stânei, păzitor al recoltei, suflet credincios ce merită întreaga ocrotire şi recunoştinţă a omului, care, deşi înzestrat cu raţiune, poate, uneori, să ia lecţii de credinţă şi loialitate de la patrupedul la care ne referim. Nu întâmplător un cântec popular conţine celebrul vers „care-i om şi care-i câine" izvorât din atitudinea animalică a unor oameni în raporturile cu semeni de-ai lor.

Apreciem că *Oameni şi câini*, o carte remarcabilă, ar trebui să stea în atenţia organizaţiilor de protecţia animalelor, dar şi în vederea acelor autorităţi, care în neputinţa şi micimea lor managerială, nu găsesc altă soluţie de gestionare a problemei câinilor fără stăpân decât pe cea mai simplă, şi anume eutanasierea. Citind cartea, poate sufletul lor va reveni din starea actuală de piatră la cea normală.

Avem convingerea că această carte, scrisă într-un stil atractiv şi accesibil, va ajunge la inimile cititorilor, iubitori sau neiubitori de animale, şi va constitui cărticica lor de suflet, schimbându-le în sens pozitiv atitudinea faţă de necuvântătoarele, pe care Dumnezeu le-a lăsat lângă noi.

Ilie Gorjan

Moto I:

„Diferenţa între om şi câine este aceea că dacă ţi-l faci prieten, câinele nu te va muşca niciodată!"

(Mark Twain)

Moto II:

„Oamenii m-au dezamăgit de multe ori, câinii – niciodată!"

(Marian Pătraşcu)

I

Bunicul meu dinspre mamă, Gheorghe Costea, zis Hobza, a murit în vara anului 1958, când eu aveam vârsta de cinci ani şi jumătate. Porecla asta ciudată i se trăgea de la faptul că, de fiecare dată când trebuia să ridice ceva greu, se opintea şi icnea din toţi rărunchii:

— Hooobza!

A murit tânăr, bietul de el, la doar 56 de ani. Încă de copil se învăţase cu munca. Fusese strungar la oi şi apoi, crescând, devenise cio- ban la stâna tatălui său, Dumitru, alături de fratele lui mai mare, tot Dumitru, zis şi Dumitrică al Costii, şi de fratele lui cel mic, Ion, zis Clopăţăl. I se spunea Dumitrică fratelui mai mare pentru a-l deosebi de tatăl lui, Dumitru; de altfel, acest nume diminutivat, căci nu era o poreclă totuşi, sugera că el este copilul lui Dumitru, bătrânul. Clopăţăl – porecla fratelui mai mic, Ion, i se trăgea de la faptul că acestuia îi plăcea tare mult să pună de gâtul oilor şi al măgarilor clopote care să nu sune două la fel. Aşa se face că, atunci când turma păştea, el sta nemişcat în mijlocul ei, sprijinit cu bărbia în bâta groasă de corn sau lungit în iarbă cu aceeaşi bâtă sub ceafă, şi asculta fascinat *concertul* de clinchete oferit de oiţele lui dragi… Din când în când, dintr-o parte sau alta a *cioporului* de oi răspândit în evantai pe golul alpin, se auzea lătratul furios al vreunui câine care întorcea câte o oaie luată razna de turmă şi care, altfel, risca să cadă între labele vreunui urs dacă se îndepărta de grosul oilor sau se apropia prea mult de pădure. Aşa, Clopăţăl ştia că paznicii turmei îşi făceau şi ei datoria. De altfel, orice cioban *de meserie* punea mare preţ pe câinii buni, învăţaţi să-ntoarcă oile, să se lupte cu lighi- oanele şi să păzească noaptea *areapa* la care era repartizat. Seara, după ce turma se aduna în spatele stânii, la *târlă*, pentru a înnopta, şi du- pă ce toate treburile erau aranjate, fiecare câine trebuia să se ducă la *areapa* lui, adică locul din jurul turmei care noaptea era păzit de câte un cioban şi cel puţin un câine. Atunci, fiecare cioban, care mai zăbovea la stână, plănuind cu ceilalţi tovarăşi ce aveau de făcut a doua zi, îi spunea câinelui cu care *colabora* noaptea:

— Marş la areapă!

Câinele trebuia să se ducă de îndată la locul ce-i revenea ca paznic de noapte, fiindcă altfel risca să fie pedepsit, de!, şi câinii erau

uneori ca şi oamenii – încăpăţânaţi, refuzând din când în când să *se execute*, cu toate că până atunci o făcuseră de nenumărate ori. Da, câinele, spre deosebire de pisică, trebuie să facă ceea ce trebuie, nu ceea ce-i place, aşa cum bine spunea Robert A. Heinlein: „Femeile şi pisicile fac ce le place, bărbaţii şi câinii tre- buie să facă ce li se spune".

Ciobanii aveau grijă să-şi înveţe câinii de mici să-ntoarcă oile şi să-şi cunoască *areapa*. Firește, în demersul lor, se foloseau din plin de câinii cu experienţă, căci fiecare căţel se ataşa treptat de câte unul dintre aceştia, imitându-l în tot ceea ce făcea. Se-nţelege, numărul *areapelor* depindea de mări- mea turmei, dar şi de frecvenţa atacurilor urşi- lor, în special, căci lupii atacau arareori vara la munte, când nu umblau în haită, ei atacau primăvara şi toamna, dar mai ales – iarna. Evident, dacă o *areapă* era atacată, toţi ciobanii şi câinii lor de la celelalte trebuiau să sară în ajutorul celor care o păzeau.

În timp, bătrânul Dumitru Costea l-a învăţat pe Dumitrică tot ceea ce presupunea meseria de baci, Hobza şi Clopăţăl rămânând în continuare ciobani. Aşa că, după moartea bătrânului, *staroste*, adică şeful stânei, a deve- nit Dumitrică al Costii. Ei îşi aveau stâna în Vemeşoaia – moştenire din moşi-strămoşi, şi, cum de obicei îngrijeau de peste 800 de oi, le păşteau şi în Galbena.

Oile se urcau la munte în fiecare an la 1 iunie. Atunci era mare fierbere în tot satul, căci fiecare baci recunoscut drept *staroste* îşi forma turma pentru stâna sa punând la un loc propriile oi şi pe cele ale rudelor, dar şi pe ale altora, la înţelegere, până făceau *de-o stână*, adică 500-1000 de oi. Cum am spus – în Vemeşoaia era stâna Costeştilor. Alte stâne cunoscute din neam în neam mai erau: în Olanu – stâna Răbăgeilor, Rebegel fiind numele lor de familie; în Coţi – stânile lui Bulearcă şi Zgândărici, Huculeci după numele de familie; în Zănoaga – stâna celor ai lui Raiu, Şandru după numele de familie; în Budislavu – stâna celor ai lui Păunel, Ureche după numele de familie; în Cocorâciu – stâna Jerpeleştilor, Popa după numele de familie; în Miclăuşu – stâna Cojocăreştilor.

Existau în sat oameni de vază, gospodari harnici şi avuţi, cărora comuniştii – „dar-ar *benga*-n ei de neisprăviţ'!" – le-au spus *chiaburi*, după ce au fost aduşi la putere de către sovietici, şi care aveau sute de oi, aşa încât doi-trei la un loc făceau *de-o stână*. Cum aceştia nu se ocupau direct de creşterea lor, aveau permanent angajaţi ciobani şi baci. Aşa erau Mihail Rebegel – zis Şorega şi fiul lui Ion, Gheorghe

Frântu – zis Muguţ, Dinică Şandru, Niţă Şandru, Dumitru Fetelea, Ionel Teşcuţ, Costandin Ion Frântu – zis Cebuc, Dinu Sporiş – zis Tămădău, Niculaie Boromiz – zis Sase, ginerele lui Tămădău. Ultimii cinci erau de fapt morari. Şorega şi apoi fiul lui, Ion, aveau *piuă* de postav şi maşină *de făcut* lâna pe apa Boii. Cu excepţia lui Sase, până după venirea comuniştilor la putere, toţi fuseseră şi cârciumari, brutari sau ţinuseră prăvălii. Morari au continuat să fie chiar şi după marea naţionalizare.

Cebuc avea porecla asta fiindcă omul spunea *cebuc* în loc de *ciubuc*. Astfel, înainte de a încheia o afacere, el întreba invariabil:

— Da' mie-m' iese vr'un cebuc, ceva- cumva?

Tămădău era o poreclă datorată faptului că Dinu Sporiş avea o înjurătură proprie şi personală: atunci când era supărat sau ceva nu-i ieşea, zicea cu năduf:

— 'Tui Tămădău' mă-sii!

Interesant este faptul că după ce tot satul i-a adoptat această poreclă, omul nu mai înjura astfel decât arareori, şi atunci – când *se scăpa*. Sase îşi datora porecla faptului că, până prin adolescenţă, nu putea pronunţa *şase*, ci *sase*. Mama lui era poreclită Băloasa, deoarece, atunci când vorbea mai mult, *se spuza* în colţurile gurii. Băloasa avea pruni mulţi şi vin- dea ţuică la *litră* şi la *fele*, adică la sticle de 250 şi respectiv – 500 de mililitri. Uneori ea îşi transforma casa în cârciumă – clandestină, se- nţelege –, şi atunci vindea ţuica la păhăruţ. La fel făcea şi Gheorghe Trocaru, zis Trocărel, un om mic de statură, îndoit de spate şi cam bolnăvicios, care, având mulţi copii, dar puţin pământ, doar cu asta se ocupa: din Tarapana, adică din satele comunelor Boişoara, Titeşti şi Perişani, cumpăra *en gros* ţuică, pe care apoi o vindea *en detail*, adică *la ciocan*, mic-50 de mililitri, sau mare-100 de mililitri. Se-ntâmpla asta în special seara, când în casa lui se adunau muşterii pentru obişnuitul *aţâfelnic* de dinainte de cină şi pentru a sta de vorbă, timp în care nevestele lor puneau de mămăligă; nu-i vorbă, acestea aşteptau mult şi bine cu căldarea pusă peste mămăligă pentru a o ţine caldă până ce bărbaţii lor se dădeau duşi de la Trocărel, şi asta numai la insistenţele copiilor trimişi în repetate rânduri după ei.

Ţin minte că în acele vremuri abia aşteptam să-mi spună maică-mea – Oara lu' Hobza, sau Oara lu' Mărian al lu' Chircuţ după ce *s-a luat* cu taică-meu:

— Marinică, du-te iute la Trocărel după tat-to şî spune-i c-am pus de mămăligă, să facă bine şî să vie măi iute acas' ca să mâncăm şî

noi de cină!

Eu alergam atunci bucuros la Trocărel, fiindcă-mi plăceau două lucruri: să ascult cum fac oamenii politică şi să beau câte un *gât* de ţuică atunci când taică-meu se milostivea şi-mi dădea şi mie când şi când; nu-i vorbă, atunci când nu băga de seamă, mai *sugeam* şi eu pe furiş din *ciocanul* lui. Uneori, când era prea obosit, nu se mai ducea la Trocărel, ci mă trimitea pe mine la Băloasa cu 5 lei să-i iau o *litră* de ţuică, arareori o *fele* – 10 lei, căci maică-mea era tare zgârcită, ţinea o contabilitate *la sânge*, avea ea un caiet special pentru asta şi un scris inimitabil, n-o puteai păcăli adăugând o cheltuială în plus, toate se făceau numai cu ştiinţa şi aprobarea ei. Eu prinsesem obiceiul ca, pe drum, să beau câte o gură-două din *litra* cu ţuică luată de la Băloasa. Cu timpul, taică-meu observase că ţuica devenea pe zi ce trece tot mai puţină, parcă-l văd cum ridica el tacticos sticla în lumina *lămbii*, o studia cu atenţie şi apoi zicea încruntându-se:

— Hait! Ioite-a draculi muiere, Băloasa a-nceput să mă fure la ţuică! Bă, nu cumva cân' vii di la Băloasa cu ţuica, tu-m' bei din ia pă drum? — mă-ntreba apoi pe mine, întorcându-se şi vârându-mi sticla cu ţuică sub nas.

— Nu, tăticule, cum să fac ieu aşa ceva, atâta-m' dă, dă-o naibii de zgârcioabă, a văzut că-i merge! — îi răspundeam eu repezit.

Minţeam, firește, cu neruşinare, dar în sinea mea îmi spuneam: „Na, c-am dat de dra- cu', am încurcat-o, ce măi!". Într-o bună zi, scos din ţâţâni, taică-meu s-a luat de Băloasa:

— Bine, fă, lea Ioană, păi ieu credeam că tale, ieşti muiere cinstită!

— Ancailea, zău, hai ca-i zâs-o, numa' asta n-o măi auzâsem! Da' ce-ai mă, Măriene, ce moarti ţ-am făcut, de te iei aşa tam-nesam de mine?

— Păi bine, fă, lele, ai început să-m' pui din ce în ce măi puţână ţuică în litră, să ştii că de acuş înăinte ieu unu' nu măi iau di la tale.

— Măriene, mamă, uite ce e: să mă bată Dumnezău dacă te minţ, todeauna ţ-am pus litra plină oichi.

Băloasa, evident, avea dreptate, săraca.

— Da? Aşa zâci tale? Aaa, tu-i naşterea şî parastasu' mamii lui de copil, ăsta s-a-nvăţat la ţuica mea, îl bat de-l omor, nu alta!

— Măriene, mamă, lasă copilu'-n pace, uite-ţ' promiţ ieu că de-acii-năinte, Marinică o să-ţ' aducă litra neatinsă. Zău, dacă n-o fi aşa!

Bineînţeles că taică-meu nu m-a bătut, dar mi-a ţinut *o teorie* de să intru în pământ. Maică-mea, de faţă fiind, n-a avut de lucru şi a mai pus şi ea *gaz pă foc*:

— Aşa, aşa, de paică n-ar avea cui să- măna: beţâv ca ta-so, ce măi, nu să putea alfel!

Atunci taică-meu se-nfuria pe maică-mea, îl apucau *toate pandaliile*, aşa cum singur recunoştea după aceea:

— Naşterea şî parastasu' cui a făcut nea- mu' ăl muieresc pă lumea asta! Fă, primito, ce dacă beau, beau din podu' lu' Hobza? Adică, viu dehulat de muncă şî n-am şî ieu dreptu' la un ciocan de ţuică pă fiece sară?

Atunci când, data următoare, m-am dus la Băloasa după ţuică, femeia mi-a spus cu blândeţe:

— Marinică, mamă, uite-ţ' pui litra plină oichi pentru tat-to, iară ţâe îţ' dau să bei un pă- hăruţ aci, da' promitem' că nu măi bei şî din litră!

Se-nţelege, i-am promis bucuros că nu mai beau şi pe drum; şi, bineînţeles, m-am şi ţinut de promisiune, scăpasem ieftin totuşi…

În afară de Băloasa şi Trocărel, mai negustoreau ţuică *la negru* Marioara Bulgar'lui sau Bulgăroaia – Ureche după numele de fami- lie, Gheorghiţa Cojocaru – zisă Cojocăriţa sau Ghiţa lu' Ficu, Dumitru Frântu – zis Mitu Mat sau Mitu Nuţî, Cebuc, Măruţa Gârtonea – zisă Brişca, Marioara Şandru – zisă Pluştoaica sau Oara lu' Pluştea, Tia lu' Ion Şorega şi Linuţa lu' Boromiz, zisă Boromizoaia, care era „specialistă" în datul *cu bobii* .

Cojocăriţa era soră cu moşu' Hobza şi stătea în Capu' Satului, chiar peste drum de noi, Ficu era porecla lui bărbatu-său. Porecla de Mitu Mat venea de la faptul că în casa lui Dumitru Frântu a început să funcţioneze pri- mul *MAT*, cârciumă cooperatistă, bufet – cum ar veni, iniţialele acestea provenind de la titu- latura de *Monopolul Alcoolului şi Tutunului*. De fapt, Mitu Mat avea cârciumă încă dinainte de venirea comuniştilor la putere, dar fusese primul cârciumar care-şi donase cârciuma sta-tului, mai precis – Cooperaţiei de Consum. Pluştoaica era poreclită astfel după porecla lui bărbatu-său, care murise, Pluştea i se spunea. Ea *se luase* a doua oară cu unchiul meu, Nicolae Pătraşcu, zis Laie Chircuţ sau Şchio- pu, fiindcă şchiopăta – se întorsese din război rănit la piciorul stâng pe care-l ducea puţin lateral, călca pe vârful labei ţepene şi întinse şi se sprijinea într-un baston gros, căci era un om înalt

şi solid, avea peste 120 de kilograme. Tata Laie – aşa-i spuneam eu, era cel mai mare dintre fraţii tatălui meu, între ei fiind Mihai Chircuţ şi Dumitru Chircuţ, adică, pentru mine – nea Ilă şi, respectiv – nea Titu. În timpul războiului, tata Laie a făcut parte din Regimentul de Gardă Regală, fiind sergent. I se mai spunea şi Laie Legionaru' deoarece fusese legionar şi şef de cuib. Acum începuse să aibă mari probleme cu Pluştoaica, fiindcă, tot servind ea muşterii cu ţuică, dăduse în patima băuturii.

II

Porecla neamului nostru – Chircuţ, pro- vine de la numele străbunicului meu din partea tatălui – Chirca Pătraşcu, zis Barna, pe care eu nu l-am mai apucat şi nici chiar tatăl meu, cel mai mic dintre copiii bunicului Chircuţ, nu l-a apucat. În tradiţia familiei noastre se spune că străbunicul Chirca Barna ar fi venit din Ţara Făgăraşului şi s-ar fi căsătorit în Grebleşti cu o fată născută în Robeşti şi luată *de suflet* de o familie fără copii; fata se numea Popescu, iar familia care a înfiat-o se numea Teşcuţ, după câte se pare. Pe vremea aceea înfierile nu se făceau *cu acte*, aşa că fata a rămas cu numele de Popescu. Familia din Grebleşti care a înfiat-o era destul de avută, avea vite, oi, capre, pă-mânt în Pleşcioară, Gruiu' Pleşciorii, Valea Viei (*Valea Viii*), cu toată pădurea dimprejurul acelor locuri; apoi, *în sat* stăpânea patru tere-nuri destul de mari: primul – în Capu' Satului (*Capu' Satuli*), unde-şi avea gospodăria, apoi alte trei – mai la margine: La Cimitir, În Vale şi Pe Pod (*Pă Pod*).

Nesiguranţa privind numele familiei care a înfiat-o pe străbunică-mea, provine din faptul că nimeni dintre oamenii în vârstă din sat, nu şi-l mai aminteşte. Eu mi-am explicat această situaţie prin aceea că străbunică-mea nu purta acelaşi nume cu cei care au crescut-o. Totuşi, cum am ajuns la concluzia că acea familie este foarte posibil să se fi chemat Teşcuţ? Pe locul din Capu' Satului există as- tăzi trei gospodării: aceea a părinţilor mei, a unui verişor al meu necăsătorit, un băiat de-al lui nea Ilă, şi a unei verişoare a mea, o fată de-a lui tata Laie, căsătorită cu Tică Cornea, zis Chioru, astăzi decedat, precum şi un *loc de casă* al lui nea Titu. Pe acest loc, într-un colţ, fusese pe vremuri gospodăria bunicului meu, moşu' Chircuţ, moştenită de la

părinţii lui. În jurul terenului, care înglobează cele trei gospodării şi terenul lui nea Titu, există gospo- dăriile a trei perechi de fraţi, ai căror părinţi se chemau Teşcuţ iar terenurile respective de la ei proveneau: în faţă, peste drum de părinţii mei – Laie Teşcuţ, zis Găzaru şi fratele lui, Dinu Teşcuţ, zis Sclipa, ambii decedaţi; în stânga, pe colţ – Mihai Teşcuţ, zis Borţosu şi în continuare, spre drum, paralel cu *locul de casă* al lui nea Titu – sora lui, Tia Băluţă, nevasta lui Laie Băluţă, zis Dungă sau Laie-n Dungă, decedat; în fine, în spate – Neluţ Teşcuţ, zis Piele sau Neluţ al lu' Stăncete, şi sora lui, Măria Cojocaru, nevasta lui Nelu Cojocaru, zis Zemţer sau Zemţeri, dar şi Nelu lu' Ficu, astăzi şi Neluţ şi Măria fiind decedaţi. Trebuie precizat aici faptul că între cele trei rânduri de fraţi nu mai exista demult niciun grad de rude- nie; de altfel, nevasta lui Borţosu este soră cu nevasta lui Piele, iar dacă aceştia ar fi fost ru- dă, ultimul nu s-ar fi putut căsători cu sora nevestei celui dintâi, care, fiind mai în vârstă, se căsătorise cu mult înaintea lui Piele. Bătrâ- nul Ion Teşcuţ, zis Stăncete, tatăl lui Piele şi al Măriei lu' Zemţer, îşi avea gospodăria în mij- locul satului, puţin mai sus de locul în care Pârâu' Arinilor (*Pârău' Arinilor*) sau Pârâu' Dosului, (*Pârău' Dosuli*) traversează Calea Mare pe sub un pod de piatră, iar de-o parte şi de alta a gospodăriei lui se aflau gospodăriile altor doi oameni cu acelaşi nume – un alt Ion Teşcuţ zis Pâclă, şi tot un Ion Teşcuţ, dar zis Ionel Teşcuţ, care era morar; toţi cei trei capi de familie, care aveau aceleaşi nume şi chiar prenume, erau verişori de-a patra şi a cincea spiţă, deci, practic, nu mai erau rude.

Apoi, lângă Borţosu şi Tia lu' Laie-n Dungă se află gospodăria unui nepot de-al Crăciunei Frântu, născută Teşcuţ. De asemenea, mai jos de gospodăria lui nea Ilă, după intrarea Pe Mal şi pe poteca ce coboară La Şipot (Izvoru' lu' Voica, La Roman), se află gospodăriile altor doi fraţi Teşcuţ – Oprea şi Pătru, astăzi decedaţi, iar peste drum – gospo- dăria colegului meu de clasă din şcoala gene- rală, Neluţ Sima, văr cu primii doi, pe al căror bunic îl chema Oprea Teşcuţ. Terenul aflat mai jos de gospodăria lui Neluţ Sima, a fost pe vre- muri stăpânit de o soră a lui Oprea Teşcuţ, măritată cu Gheorghe Ureche, zis Turcu, deci cu acelaşi nume, Teşcuţ, înainte de măritiş. Pe acel loc sunt astăzi gospodăriile unor nepoţi de-ai lui Turcu. Continuitatea acestui teren în- tins, aflat pe vremuri în stăpânirea unui anume Teşcuţ, este întreruptă doar de locul pe care cu ani în urmă se afla gospodăria tatălui lui Zemţer – Ştefan Cojocaru, zis Ficu. Această gospodărie a fost

cumpărată cu mulţi ani în urmă de către un nepot de-al lui Niculaie Cojocaru, zis Cam sau Cămulete, fără nicio legătură de rudenie cu Ficu. Acest loc se află peste drum de gospodăria lui nea Ilă şi între cele ale lui Neluţ Sima şi Găzaru, ultima fiind despărţită de aceea a lui Ficu de intrarea pe uliţa Capu' Satului. Este însă posibil ca şi acest teren să fi aparţinut în vechime aceluiaşi Teşcuţ şi ajuns în posesia unui Cojocaru prin vânzare sau înrudire pe linie feminină.

Aşadar, un teren vast, situat în Capu' Satului şi pe care astăzi sunt nu mai puţin de 16 gospodării, a aparţinut, cu cea mai mare probabilitate, cândva, unui anume Teşcuţ. Este posibil însă ca acest teren să fi fost mult mai mare, deoarece Oprea Teşcuţ a stăpânit şi cea mai mare parte din Sălişte – loc ce cuprinde terenul pe care astăzi se află biserica nouă, teren donat chiar de Oprea Teşcuţ pentru construcţia ei, precum şi alte trei gospodării şi parcele arabile, aparţinând unor rude şi descendenţi ai aceluiaşi Oprea Teşcuţ – toate situate în spatele bisericii; este de reţinut faptul că biserica nouă se află la mai puţin de 100 de metri de gospodăria părinţilor mei.

Interesant este faptul că şi pe bunică-mea Hobzoaica o chema tot Teşcuţ (Floarea) înainte de căsătorie, fiind soră cu Pâclă. Teşcuţoaia, mama lor, ajunsese celebră în sat şi chiar în Lovişte pentru faptul că, fiind o fe- meie zdravănă şi iute la mânie, nu se da în lă- turi de a se lua la bătaie chiar cu unii bărbaţi. Curajul ei nebunesc ar fi putut să-i fie fatal în toamna anului 1916, când, pornită fiind în refugiu spre Curtea de Argeş, a pălmuit un ofiţer neamţ, care voia să-i confişte viţelul şi vaca legată de spatele carului, ceea ce ar fi însemnat să nu mai aibă lapte pentru copii, cinci la număr, între care Pâclă şi Hobzoaica; numai că, ofiţerul neamţ, om civilizat, surprins de curajul femeii, a sfârşit prin a o admira şi nu i-a făcut nimic, ba, mai mult, copiilor care începuseră să plângă cu disperare văzând ce făcuse mama lor, le-a dat pesmeţi şi *zacăr de crumpene*, adică glucoză de cartofi. Ce s-ar fi întâmplat dacă Teşcuţoaia ar fi pălmuit în lo- cul ofiţerului neamţ *un porc de rus*, aşa cum le spunea Hobzoaica soldaţilor sovietici fiindcă avusese de-a face cu ei în timpul celui de-al doilea război mondial? La întrebarea asta pe care, copil fiind, i-o puneam adeseori, fiindcă-mi plăcea cum *se ambala* când auzea de ruşi, ea-mi răspundea de fiecare dată aşa:

— Ei, maică, am fi murit atunci pă loc, dacă în locu' neamţuli ar fi fost un porc de rus. Şî mă-ta n-ar măi fi fost, şî nici tu n-ai măi fi fost,

da'… uite că Dumnezău, drăguţu', ne-a scăpat. Numa' că fraţî miei, Mitu şî Ghiţă, au murit tot în război, da' în al doilea, iei iereau legionari de frunte, oameni învăţaţ', au luptat ş-în Spania, de partea lu' unu' Franco. Ba nu, ia stăi, Ghiţă n-a murit în război, a murit în trei'j'noo, a căzut un lemn pă iel, ierea într-o tabără, lucra muncă volontară cu măi mulţ' legionari, c-aşa făceau ei, munceau benevol, nu obligaţ'. Ce înmormântare frumoasă i-a' fă- cut legionarii: cu mulţ' popi, fanfară, cântece legionare, toţ' îmbrăcaţ' în cămăş' verz'; au vorbit tare frumos de iel şî-n biser'că şî la groapă, fusese iel pretin bun cu unii, Moţa şî Marin, mari şăfi legionari care muriseră măi înăinte în Spania, Moţa – chiar în braţele lui. Am măi rămas ieu, mă-ta Măria Chibritoaia du pă Calea Lungă şî tat-to Ion Teşcuţ, Pâclă; pă Stanca a făcut-o mama după război, nu ierea cu noi atuncea în car, ieu aveam 7 ani, Pâclă ierea măi mic ca mine, din cauza războiuli ieu nu m-am măi dus nici la şcoală…

În fine, pe Mama Moaşa, Găzăroaia, o chema după măritiş tot… Teşcuţ.

Iată de ce sunt aproape sigur că familia fără copii, care o luase *de suflet* pe străbunică-mea Măruţa Popescu din Robeşti, purta şi ea numele de Teşcuţ…

III

Aşadar, Chirca Pătraşcu, zis Barna sau Chirca Barna, străbunicul meu, se însurase cu o fată cu zestre însemnată – pământ, vite, oi, capre –, moştenire de la cei care o înfiaseră. Am descris deja terenul din Capu' Satului unde pe vremuri era casa bătrânească, precum şi ceea ce mă îndreptăţeşte să presupun că socrul lui se numea Teşcuţ. Haideţi acum să vedem ce era şi cu celelalte trei locuri *din sat* ale străbunicii mele.

Locul numit La Cimitir era un pinten de pământ aflat înspre Olt, între Boia şi Pârâu' Cheişorii care traversează satul. Locul acela, care, pe atunci, nu se numea aşa, era destul de mare şi avea două întrebuinţări: pe partea netedă de deasupra era loc *de arătură*, adică teren arabil, iar pe partea de coastă dimprejur – livadă de pruni.

După ce s-a căsătorit cu străbunicul meu, fata luată *de suflet* din Robeşti a fost şi ea poreclită după bărbatul ei: Bărnoaia. N-au avut decât un singur copil, şi pe acela la bătrâneţe: pe bunicul meu, Niculaie

Pătraşcu, zis Chircuţ, după prenumele tatălui, porecla acestuia din urmă – Barna, fiind folosită tot mai rar. La rândul lui, moşu' Chircuţ, bunicul meu după tată, s-a căsătorit cu o fată din neamul Cornea, acesta, având până astăzi reputaţia unor oameni duri şi răi de gură, dar şi harnici. Eu nu am mai apucat-o pe bunică-mea Cornoaia – Floarea lu' Chircuţ după căsătorie, dar îmi povesteau taică-meu şi tata Laie că bunicul meu, în ciuda faptului că era un om tare bun, blând şi înţelegător, care vorbea destul de puţin, ajungea uneori să fie scos din sărite de gura păcătoasă a nevesti-si care voia tot timpul ca lucrurile să se facă numai şi numai cum pretindea ea, iar dacă nu se-ntâmpla aşa, *lua foc*, nu alta; atunci, bietul om îşi punea mâinile în cap şi se căina cu amar:

— Iii, al hăluia măi ie neamu' ăsta ăl cornesc, cine hăla m-o fi pus să mă bag în iel?

Apoi, ridicâdu-şi braţul drept şi apropi- indu-e ameninţător de nevastă, îi striga cu voce tunătoare, de data asta, semn că era pe cale de a-şi *ieşi din papuci*:

— Fă muiere, dacă nu închiz' minteni pliscu', îţ' trag o mamă de bătaie soră cu moartea, de-o să mă pomeneşti toată viaţa ta.

De obicei, se ajungea rar chiar şi la ameninţarea verbală, darămite şi la punerea ei în practică. Atunci când totuşi se-ntâmpla asta, femeia se potolea îndată, fiindcă realiza că era de rău dacă-şi mai *toca* bărbatul la cap, tocmai pentru că acesta se înfuria foarte rar, fiind, cum am spus, un om foarte calm. A murit destul de tânără, înainte de începerea celui de-al doilea război mondial, iar bunicul meu căruia i-a făcut şase copii – două fete şi patru băieţi – nu s-a mai recăsătorit.

Moşu' Chircuţ – un om mic de statură, dar vânjos şi foarte harnic –, a făcut cap-coadă primul război mondial, ajungând până la Budapesta. A fost mitralior de elită şi adeseori îmi povestea cum a ajuns el să ordone unor generali şi cum a fost decorat şi sărutat pe obraji de către însuşi generalul Eremia Grigorescu…

…Era în ultima decadă a lunii august 1917. Trupele române aflate sub comanda generalului Văitoianu, erau în poziţie de apărare pe aliniamentul Cireşoaia-Răchitoasa-Târgu-Ocna. Poziţiile lor tocmai fuseseră in- spectate de către generalii Alexandru Averescu şi Eremia Grigorescu. Era o zi caldă, soldaţilor li se permiseseră câteva momente de relaxare, mulţi făceau baie în Trotuş. Generalii şi mai mulţi ofiţeri stăteau la numai câţiva metri distanţă de postul de mitralieră în care

rămă- sese Chircuţ. Tocmai căzuse la datorie sub- locotenentul Ecaterina Teodoroiu şi discutau pe marginea acestui eveniment tragic. În faţă, pe dealul Cireşoaia, erau în poziţie de apărare forţele inamice. Deodată, Chircuţ auzi un şuie- rat prelung, ascuţit, de obuz lansat de nemţi dinspre dealul de peste Trotuş. Înainte de a în- cepe să tragă cu mitraliera, Chircuţ apucă să strige către grupul de superiori din spatele lui:

— La pământ, domnilor ghenerali!

De fiecare dată când ajungea aici, moşu' Chircuţ se oprea din povestit şi după câteva clipe, zâmbind şmechereşte pe sub mustăţi, spunea:

— Bă, nepoate, a fost pentru prima şî ultima dată când nişte ghenerali au iegzecutat un ordin dat de mine!...

Timp de câteva minute, mitraliera lui Chircuţ a fost singura care a răspuns atacului inamic, bunicul meu a tras cu ea până i-a înroşit ţeava. Între timp, s-a târât până la el colonelul Macri, pentru a-l ajuta, iar restul trupei s-a repliat cu pierderi grele şi a început să riposteze. Aici, moşu' Chircuţ se oprea, se încrunta şi-şi frângea mâinile, apoi, privind în gol, continua să povestească mişcându-şi capul şi trunchiul într-o parte şi alta cu obidă:

— A fost un măcel nemaipomenit, apele Trotoşuli iereau roşî de sângele soldaţâlor noştri…

Atacul surprinzător al inamicului a încetat la fel de repede cum începuse. Grupul de generali şi ofiţeri, precum şi mitraliorul care-i apărase vitejeşte, s-au trezit îngropaţi în pământ, dar teferi; doar Chircuţ a fost rănit uşor la coapsa şi braţul drept. S-a refăcut repede, iar mai târziu a fost decorat cu medaliile „Virtutea Militară" şi „Bărbăţie şi Credinţă", chiar de către generalul Eremia Grigorescu, fiind înaintat şi la gradul de caporal. La ceremonie, îna- inte de a-i prinde medaliile în piept, generalul l-a întrebat:

— Caporal Pătraşcu, ia spune-mi, domnu- le, câţi nemţi ai împuşcat?

— Să trăiţ', domnule gheneral, nu ştiu, nu i-am numărat! — i-a răspuns Chircuţ în poziţie regulamentară.

Generalul, amuzat şi, în acelaşi timp – surprins de răspunsul lui, i-a zis atunci:

— Bravo caporal, să trăieşti!

Apoi i-a pus medaliile în piept, după care l-a salutat şi ulterior,

renunţând la atitudinea protocolară cerută de moment, l-a sărutat pe amândoi obrajii şi l-a strâns la piept în uralele camarazilor:

— Uraaaaa! Uraaaaa! Uraaa! Să trăiască!

Într-adevăr, a trăit destul de mult, aproa- pe 90 de ani. A avut norocul să scape viu şi nevătămat din război, deşi a făcut şi campania din Ungaria, ajungând până la Budapesta. De acolo, s-a întors cu o iapă mare, albă, capturată de la nemţi, pe care a numit-o Bălana. Când a apărut în faţa casei din Capu' Satului călare pe Bălana, el – mic, iapa – mare, ciolănoasă, cu copita „cât un cap de om", nevastă-sa Floarea, deşi nu-l văzuse de trei ani, l-a şi luat la rost:

— Bine, mă, prăpăditule, de ce n-îi fi ven't şî tu cu o vacă, dădeam lapte la copii?

Neam cornesc..., de!

Moşu' Chircuţ iubea tare mult lectura. El a fost cel care mi-a deschis şi mie apetitul pentru citit punându-mi în braţe patru cărţi pe la începutul clasei a III-a, după ce eu, mândru nevoie mare, i-am spus că voi fi făcut pionier şi că-mi place şi mie tare mult să citesc. Cărţile acelea, de care întotdeauna îmi amintesc cu emoţie şi plăcere, şi pe care le-am recitit de nenumărate ori după aceea, erau: „Spartacus" de Raffaello Giovagnoli, „Oliver Twist" de Charles Dickens, „Ciocoii vechi şi noi" de Nicolae Filimon şi „Cineva scutură cuibul" de George Nestor. Mi-a spus atunci că pot să încep cu care-mi place dintre ele şi după aceea să-i povestesc şi lui ce-am înţeles. Fiindcă pe atunci îmi plăcea istoria, am început să citesc „Spartacus", dar până după Crăciun le-am citit pe toate patru, impresionându-l pe cel care mi le dăruise, nu-i venea să creadă şi m-a ascultat temeinic din toate... Au urmat altele şi altele, până i-am epuizat toată averea lui în materie de cărţi şi care, bineînţeles, mi-a rămas mie, căci verişorii mei nu se prea omorau ei cu cititul, excepţie făcând, poate, cele două fete ale lui nea Titu, dar eu descoperisem primul comoara literară, pe care moşu' Chircuţ o ţinea pe fundul unei lăzi rudăreşti, sub hainele lui de sărbătoare între care el obişnuia să pună pelin.

Cum spuneam, moşu' Chircuţ a fost singurul copil a străbunicilor mei Bărnoaia şi Chirca Barna, apărut în familia lor când nimeni nu se mai aştepta. Pentru a-i mulţumi lui Dumnezeu că s-a milostivit de ei şi le-a dăruit şi lor un copil, Bărnoaia, proprietara de drept a terenului care urma să se cheme La Cimitir, s-a hotărât să doneze bisericii şi satului un sfert din el pentru a se face acolo loc de

îngropăciune pentru morţii locului, deoarece vechiul cimitir devenise neîncăpător, fiind situat chiar în *podgradie*, adică în jurul bisericii satului de atunci, actuala biserică veche din Grebleşti, terminată de construit la 1792 şi de pictat – la 1795. Această biserică, monument istoric, este una dintre puţinele biserici pictate şi pe dinafară din fosta Ţară Românească. Până atunci, locului aceluia nu i se spunea La Cimitir, ci La Bărnoaia, desigur, după porecla celei care făcuse donaţia. De atunci înainte însă, toată lumea înţelegea prin *La Bărnoaia* – cimitirul satului. Şi astăzi mai poţi auzi prin Grebleşti pe câte o femeie care, certându-şi bărbatul, îi strigă acestuia furioasă în momentul în care el dă să plece pentru a scăpa de gura ei:

— Un'-te duci, mă, ceacârule, duce-te-ai la Bărnoaia să te duci! Stăi hăluia aci că n-am termenat cu tine, primitule ce ieşti!

De obicei, omul îi răspunde cam aşa:

— La ce să măi stau, fă, la ce? Că dacă măi stau mult să mă toci tu la cap ca o moară neferecată ce ieşti mi-e că, pân' la urmă, o să-ţ' scap una piste meliţa aia de să ţ'-o mut la spate, poate-aşa oi tăcea şî tu odată. Şî la Bărnoaia să te duci tu, că ieu n-am încă chef, ai auzât, fă? Iar primită ieşti tu – nu ieu, 'tu-ţ' care-a făcut neam muieresc pă lumea asta, că mi s-a loat de tine, ca de mere acre!

Sau, atunci când, cineva plecat demult din sat întreabă de altcineva trecut între timp la cele veşnice, răspunsul este de cele mai multe ori acesta:

— Eheeei, maică, s-a dus demult la Bărnoaia!

Tot aşa, nu a existat în sat muribund care, zăcând, să nu fi spus măcar o dată cu autoironie, semn că lovişteanul nu se teme de moarte, atunci când înţelege că i-a venit şi lui *sorocul* ca atâtor altora înaintea lui:

— De-acuş, ce măi, gata, să rupe firu' pă mosor, la Bărnoaia cu mine!

Locul numit În Vale era teren de *văr- zărie*, dar şi *de porumbi*, fiind destul de mare. Se afla aproape de Boia, în spatele morii lui Costandin Ion Frântu, zis Cebuc; astăzi, în locul morii lui Cebuc se află un grajd al cărui proprietar este Sase, ginerele lui Tămădău. Terenul a aparţinut lui nea Ilă, iar astăzi el este moştenit de către verişorul meu, necăsătorit, care stăpâneşte şi casa părintească vecină cu a noastră. Acest teren este şi el vecin cu un altul care a aparţinut părinţilor lui Borţosu şi Tiei lu' Laie-n Dungă, care am arătat că se numeau Teşcuţ –

un alt argument în favoarea aceluiaşi nume şi pentru familia străbunică-mii, fata luată *de suflet* din Robeşti. În acelaşi sens este de menţionat şi faptul că pe partea dinspre Boia a terenului din Gruiu' Pleşciorii, există alte terenuri ai căror proprietari sunt Borţosu, Tia lu' Laie-n Dungă şi Piele, deci tot Teşcuţ.

Terenul numit Pe Pod se află la intrarea în sat, cum vii dinspre Câineni, pe malul stâng al Pârâului Jidovului, după Colţu' Călimării – denumire ce nu are legătură cu micul recipient în care se ţine cerneala, ci provine de la denu- mirea de Calea Mare – numele vechi al drumului Câineni-Perişani-Sălătruc-Curtea de Argeş, printr-o interesantă translaţie fonetică: *Colţu' de pe Calea Mare – Colţu' Călii Mari –Colţu' Călimării*. Pe Pod a fost dintotdeauna, şi încă mai este, teren *de porumbi*, pentru că, *în sat* fiind, aceştia, după ce *leagă*, nu mai trebuie păziţi noaptea de urşi, viezuri şi porci mistreţi, aşa cum trebuia făcut cu terenul din Gruiu' Pleşciorii. Locul acela, pe care mulţi săteni au dintotdeauna parcele arabile mai mari sau mai mici, este un platou înalt ce domină satul începând de sub Mânjina şi întinzându-se cu o pantă lină până în Calea Mare, la Ion Şorega şi Cojocăreşti.

IV

Spuneam că în tradiţia familiei mele se arată că străbunicul Chirca Pătraşcu, zis Barna, dar şi Chirca Barna, ar fi venit în Grebleşti din Ţara Făgăraşului. Această aserţiune este însă contrazisă de un document istoric; este vorba de recesământul rusesc de la 1773-1774, unde la Grebleşti găsim, printre cei *cu avere*, un anume *„Gheorghe sin Pătraşco – 29 ani"*, care, în mod sigur, trebuie să fi fost un ascen- dent al neamului nostru. Evident, în ceea ce mă priveşte, dau crezare documentului istoric, ce dovedeşte că Pătraşcu este un nume vechi în Grebleşti. Şi atunci de unde provine convinge- rea tatălui meu că bunicul lui, Chirca Pătraşcu, zis Barna, ar fi venit din Ţara Făgăraşului? Cred că pur şi simplu el aducea mult mai aproape pe strămoşul nostru, care, sunt con- vins de asta, a venit câdva în Grebleşti într-adevăr din Ţara Făgăraşului. De altfel, moşu' Chircuţ niciodată nu mi-a spus că tatăl lui ar fi venit de acolo, ci doar că *ne tragem* din Ţara Făgăraşului, fără a preciza a câta generaţie era el de la venirea strămoşului său în Grebleşti. Pe de altă parte, el mai susţinea că noi *ne tragem* din Mihai

Viteazul. Cu o zi înainte de a muri – a făcut-o senin, rugându-se, n-a zăcut decât trei săptămâni –, m-a chemat la el numai pe mine şi mi-a spus:

— Bă, nepoate, crez că a ven't vremea să mă duc şî ieu La Bărnoaia, ştii tu, la mama…Tu să faci bine să fii cuminte, s-asculţ' pă mă-ta şî pă tat-o şî să-nveţ' carte c-am văs't că te duce capu', că dacă nu, o să-ţ' fie tare greu să te descurci în viaţă. Şî să nu uiţ' niciodată că te tragi din Mihai Viteazu', să nu laş' pă niminea să te calce în picioare, chiar dacă ieşti cum ieşti, tu poţ' birui cu capu'!

Făcea referire, bietul de el, la handica- pul meu congenital – tetrapareza spastică, sau, mai exact – Maladia Little. Eram prea mic atunci pentru a sesiza contradicţia dintre faptul că neamul nostru provine din Ţara Făgăraşului şi acela că tot noi descindeam din Mihai Viteazul. Este drept, pe când trăia, ne tot spunea nouă, nepoţilor, că Mihai Viteazul s-a cununat în bisericuţa veche din Proieni, că doamna Stanca era din Făgăraş, că pe tatăl lui îl chema Pătraşcu cel Bun şi că acesta fusese ban al Craiovei şi domn al Ţării Româneşti. Acum sunt convins că neamul nostru chiar provine din Ardeal; am îndoieli însă în privinţa descendenţei din Mihai Viteazul…

În privinţa originilor noastre ardelene, pe linie masculină, avansez următoarea ipoteză. În Transilvania, şi în special în Ardeal este şi astăzi foarte răspândit (pre)numele Petru sub forma Pătru. Apoi, tot acolo sunt numeroase cazurile în care diminutivele de la Pătru sunt Pătraş, Pătruş sau Petreuş, indicând relaţia tată (mare)-fiu(mic); de altfel, am văzut ceva mai înainte cum fiului lui Dumitru (Costea) i se spunea Dumitrică (al Costii), iar bunicului meu, fiul lui Chirca (Pătraşcu, zis Barna), i se spunea Chircuţ. Numele Petrescu şi Pătraşcu provin cel mai probabil de la Petru, respectiv, Pătru, mai precis – din formele lor slavizate pentru cazul genitiv: *al lui Petru-Petresco-Petrescu*, respectiv, *al lui Pătraş-Pătraşco-Pătraşcu* („Gheorghe sin Pătraşco", strămoşul nostru din recensământul rusesc de la 1773-1774, înseamnă „Gheorghe, fiul lui Pătraşcu"; de asemenea, se ştie şi că acel recensământ nu este complet, ceea ce indică posibilitatea ca în Grebleşti, pe vremea aceea, să mai fi existat şi alţi Pătraşcu). Dacă numele Pătraşcu este unul vechi în Grebleşti, cum se face totuşi că, la un moment dat, nu a mai existat în acest sat decât un singur bărbat cu acest nume, adică chiar moşu' Chircuţ? Cred că principala explicaţie a acestei situaţii este aceea că descendenţa

feminină a excedat-o pe cea masculină. Apoi, trebuie luată în consideraţie şi existenţa unor copii singuri la părinţi, băieţi. În fine, am văzut că absenţa copiilor se compensa prin înfieri, dar acestea nu se şi legalizau, iar copii îşi păs- trau numele părinţilor lor naturali. Timp de cel puţin trei generaţii în familiile cu numele de Pătraşcu trebuie să se fi născut fete şi/sau câte un singur băiat, fiindcă doar aşa moşu' Chircuţ a ajuns să nu mai aibă niciun fel de rudă în Grebleşti. De altfel, încă de când eram copil, nedumerit fiind de această situaţie, îi tot întrebam despre ea pe moşu' Chircuţ, pe tatăl meu şi pe unchii mei; de fiecare dată toţi îmi dădeau acelaşi răspuns:

— Rudele noastre sunt în Robeşti.

Evident, ei aveau în vedere faptul că străbunică-mea fusese înfiată din Robeşti. Aşa se explică şi faptul că, spre deosebire de alte neamuri, al nostru este foarte restrâns: în satul Grebleşti, cu numele de Pătraşcu mai trăiesc doar tatăl meu şi maică-mea, nea Titu cu lea Ghiţa, căreia maică-mea îi spune Păloaina lu' Titu, fiindcă este o femeie înaltă şi ciolănoasă, şi doi verişori, unul divorţat şi fără copii, iar celălalt necăsătorit, copiii lui nea Ilă, decedat. Cu acelaşi nume mai există în sat văduva unui alt verişor de-al meu. În fine, în Râmnicu Vâlcea locuieşte un nepot de-al lui tata Laie Şchiopu, necăsătorit. Dacă fiul meu nu va avea cel puţin un băiat, numele Pătraşcu va dispărea din neamul nostru, fiindcă dintre descendenţii de sex masculin doar eu sunt căsătorit şi cu un urmaş băiat, toţi ceilalţi fiind descendenţi de sex feminin (verişoare) sau necăsătoriţi (cei de sex masculin).

Fenomenul dispariţiei unor nume de fa- milie dintr-o comunitate este cunoscut în isto- rie. Astfel, de-a lungul timpului, multe nume vechi din Grebleşti, între care mai cunoscute sunt Arsenescu, Bodiţu, Chirigescu, Corcodel, Curiţiu, Herişescu, Pârcălabu, Plăieşu, au dis- părut. Ultimul Chirigescu a decedat prin anii '60. Stan Chirigescu, zis şi Stan Păpuşă, dar şi Stan Şofâlcă, nu a avut copii. Tatăl lui se nu- mea tot Stan Chirigescu şi a fost cel care, în timpul controversatei răscoale de la 1907, apa- re ca instigator în rapoartele Poliţiei, fiind chiar arestat sub acuzaţia că se ocupa cu „facerea petiţiunilor şi a reclamaţiilor din par- tea locuitorilor către autorităţi, cerând a se da oamenilor diferite drepturi". Din recesământul rusesc de la 1773-1774, singurele nume care mai există şi astăzi, pe lângă acela al nostru (Pătraşcu), sunt Mandea, Manea şi Ungureanu, ultimul fiind deja foarte restrâns. În urmă cu mai bine de 300 de ani, numele

Pârcălabu şi Plăieşu erau la fel de numeroase în Grebleşti cum sunt astăzi numele Boromiz, Cojocaru, Frântu, Fetelea, Hereşanu, Mandea, Rebegel, Sporiş, Şandru, Teşcuţ sau Ureche.

Întotdeauna am fost fascinat de savoa- rea şi pitorescul poreclelor din satul meu natal, care, se-nţelege, erau (şi încă mai sunt) mult mai numeroase decât numele de familie. Existenţa atâtor porecle, nu numai în Grebleşti, ci în toată Ţara Loviştei, se explică prin frecvenţa mare a unor nume de familie, fapt care le face absolut necesare pentru a identifica o anu- mită persoană dintre zecile cu aceleaşi nume şi chiar prenume. Cu atât mai mult s-a pus aceas- tă problemă în Grebleşti (*Gribleşti*, în pronun- ţia locală, ca şi *Hermeştat* în loc de Sibiu), care este cel mai mare sat din Loviştea arge- şeană, cea de pe malul stâng al Oltului şi care, secole de-a rândul în trecut, a făcut parte din judeţul Argeş.

Specificitatea remarcabilă în toate pri- vinţele, a nordului judeţului Vâlcea, cunoscut sub numele de Ţara Loviştei, evidenţiată de numeroşi geografi, istorici şi literaţi, dar şi de unii sociologi şi antropologi, se reflectă pe deplin în limbajul şi trăsăturile de caracter şi chiar fizice ale locuitorilor săi. De aceea, spre exemplu, loviştenii nu se socotesc niciodată olteni, iar dacă este să găsim asemănări cu locuitori din alte zone ale ţării, acestea sunt mai degrabă cu ardelenii. Toate aceste aspecte au o legătură evidentă cu vechimea indiscutabilă a locuitorilor de pe aceste meleaguri aspre, dar de o frumuseţe aparte. Se cunoaşte doar faptul că, încă din antichitate şi până la sfârşitul evului mediu, pe aici trecea unul dintre cele mai circulate drumuri, care făcea legătura între Muntenia şi Transilvania, res- pectiv – între sud-estul şi centrul Europei, şi care îşi păstrează numele până astăzi: Calea Mare. Cred că este foarte puţin probabil ca, de-a lungul timpului, în Lovişte să fi imigrat oa- meni din alte părţi ale ţării, spre deosebire, de exemplu, de zona Băbeni-Horezu-Vaideeni-Polovragi, unde cei mai mulţi dintre locuitori îşi au rădăcinile în Mărginimea Sibiului; de altfel, pe aceştia din urmă loviştenii îi numesc generic şi astăzi *ungureni* şi, respectiv, *bobe- nari* sau chiar *ungureni bobenari* pe cei din zona Băbeni. Mai cred, de asemenea, că nici despre emigrări din Lovişte de-a lungul tim- pului nu putem vorbi, în măsura în care împrăştierea prin ţară a unor indivizi nu poate defini acest fenomen.

Limbajul loviştenilor are o savoare aparte, care se datorează, în cea mai mare măsură, conservării sale structurale, care-l face greu de

penetrat şi de schimbat, combinată în mod aproape contradictoriu cu bogăţia voca- bularului şi permanentul său dinamism; se poate spune cu deplin temei că îmbogăţirea lexicală se produce în Ţara Loviştei nu prin adopţie, ci prin creativitatea locuitorilor săi.

Desigur, poreclele sunt o parte integrantă şi deosebit de interesantă a vocabula- rului lovişte an. Este de remarcat faptul că, în cele mai multe cazuri, ele şi-au pierdut sensul peiorativ, devenind practic nişte supranume general acceptate, folosite cu succes drept mijloace infailibile de identificare a persoanelor. Multe porecle, inclusiv originea şi semnificaţia lor în unele cazuri, îmi sunt cunoscute din perioada petrecută în sat, altele le-am aflat de la părinţii mei, mai ales că, de când am plecat la facultate şi până azi, au apărut pore- cle noi, semn tocmai al dinamismului de care vorbeam.

Pe lângă poreclele deja menţionate, iată şi altele, doar o parte din mulţimea care există în satul meu natal, Grebleşti, care a rămas până astăzi cel mai mare sat din Loviştea argeşeană: Arbagic, Aţâfelnic, Babacioacă, Babu, Băgan, Bălălău, Bălucian, Beşarcă, Bicosu, Bircaşu, Birbi, Biţă, Blănete, Blidu, Boactăru, Bohanţu, Boncu, Bort, Botoşaru, Briceag, Bulearcă, Brumă, Budili, Buftea, Bulfu, Buliman, Butie, Buntel, Bustea, Buzărnea, Cacarela, Cailiu, Cam (Cămulete), Catâru, Căţea, Călej, Chibrit, Chinezu, Chiriac, Chirtoc, Ciocan, Ciolovric, Citiri, Ciuhă, Ciulă, Ciuma, Cloanc, Colivaru, Colonelu, Conţoapă, Corentu, Dascălu, Dudă, Domolu, Drăguţ, Dudeş, Faltişca, Fălie, Friţi, Flocea, Franţ, Fulcan, Furnică, Gaga, Găinaţ, Găoace, Găoază, Ghidan, Ghighina, Ghinion, Gingaşu, Ghioldărău, Glăman, Goblea, Grecu, Gospodaru, Gurlupeanu, Gura Nenii, Habri, Haşu, Hâmb, Hinţ, Hofer, Ingineriu, Îngeraşu, Îngheţatu, Jălitu, Jâdanu, Jugravu, Jupânu, Lari, Lole, Lăptăreţu, Lăudică, Leandră, Lişă, Limbă, Lutosu, Majuru, Mardeiaş, Marvan, Mânzatu, Mânzulete, Mâzgavu, Minariu, Milă, Moaţă, Mohor, Mocean, Moru, Mosor, Moşu, Mueruşa, Mulă, Noapte, Noneţ, Obielosu, Ole, Onete, Onineu, Otu, Pancioi, Păpuşă, Părăşoiu, Pestriţu, Pâclă, Pârlea, Pârjol, Pârlogeanu, Piele, Piştia, Plânsu, Potcoavă, Pufică, Puflea, Purece, Purel, Puturosu, Puvneci, Rancotă, Răcan, Râpu, Rodol, Săraru, Scandal, Sclipa, Scânteie, Stalin, Şăndrulete, Şitoianu, Şlaifăr, Şofâlcă, Tătăleaţă, Tăvală, Tâlvâc, Telteu, Tifirel, Tilişcan, Tiţoiu, Trandarică, Ţăpăluşă, Ţambalagiu' popii, Urechiuşu, Uţaru, Vieru, Vinţ, Vrelea, Vulpoi, Zavaidoc, Zavera, Zbârţ, Zdrăncănel, Zgândărici, Zgârban, Zgripcea etc.

Există şi cazuri, este drept – mai rare, în care poreclele sunt de fapt nişte prenume atribuite neoficial, dar cu o motivaţie anume, se înţelege: Chiriac, Bogdan, Drăgan, Radu.

În general, poreclele femeilor sunt deri- vate din cele ale bărbaţilor lor: Bălucianca, Bicoasa, Biţoaia, Botoşanca, Bustoaica, Brişca (Briceag), Bulgăroia, Cămoaica, Chibritoaia, Clopăţoaia, Drăgănoaia, Găozoaia, Găzăroaia, Gurlupeanca, Hâmba, Hobzoaica, Lăptăreaţa, Moceanca, Mohoroaia, Obieloasa, Onoaia, Părăşoaica, Pârjoloaia, Pârloaica, Pârlogeanca, Pestriţa, Plânsa, Pluştoaica, Purica, Răcănoaia Rodoloaia, Sclipoaia, Tiţoaica, Urechiuşa, Uţăroaia, Zavaidoaca, Zaveroaia etc. Poreclele sau supranumele altora derivă chiar de la nu-mele lor de familie: Boromizoaia (Boromiz), Cojocăriţa (Cojocaru), Cornoaia (Cornea), Găşperoaia (Gaspar), Ioneasca (Ionescu), Măria Costii (Costea), Răbăgioaia (Rebegel), Teşcuţoaia (Teşcuţ), Trocăroaia (Trocaru), Veta Bărî (Băra) etc. În fine, există şi porecle feminine de sine-stătătoare, mai puţine totuşi decât ale bărbaţilor: Băloasa, Buca, Childiruşa, Dârla, Fâca, Gaga, Ghiţa Primita, Lintoaica, Milodora, Pioreasa, Tocănoaia etc.

În lipsa unor porecle specifice, identificarea persoanelor se mai face apelând la supranume compuse derivate: Achim al Mării lu' Andrei, Ana Mării Costii, Cica lu' Mitu Nuţî, Ion al lu' Niţă al lu' Ştefan, Ion al Vetii Bărî, Lina lu' Gore du pă Mal, Măria lu' Mitu lu' Niculcea, Mia lu' Chirilă, Niculaie al Sandii, Nicu lu' Costică, Pătru Neluţî, Tanţa lu' Tică Cornea, Tia Saftii, Valerică al lu' Dumitrică al Costii etc. Unele supranume derivă chiar din poreclele iniţiale: Anica Pârlii, Cica lu' Mitu Mat (Mitu Nuţî), Culiţă al lu' Clopăţăl, Dinu lu' Bălucian, Florica lu' Telteu, Floarea Dârlii, Floarea Jerpelii, Geta lu' Ficu, Gheorghe al lu' Hobza, Ghiţa lu' Lisaveta, Ghiţa lu' Titu al lu' Chircuţ, Gogu Pioresii, Ioana lu' Cloanc, Marinică al lu' Mărian al lu' Chircuţ (subsemnatul), Măria lu' Ion Tâlvâc, Măruţa lu' Gospodaru, Nelu Brişcî, Nelu lu' Moru, Oara lu' Mărian al lu' Chircuţ (maică-mea), Telu lu' Sclipa, Tia lu' Laie-n Dungă, Tia lu' Gheorghe Rodol, Tia lu' Ion Şorega, Viorica lu' Şăndrulete, Veta lu' Mitică Ciocan.

În fine, există cazuri în care una şi aceeaşi persoană este desemnată prin două sau chiar trei porecle şi / sau supranume diferite: Blidu / Habri, Bustea / Bustoc, Cămulete / Cam, Childiruşa / Sclipoaia, Chiriac / Nelu Brişcî / Nelu lu' Briceag, Drăgan / Episcopu, Ghiţa Primita / Primiţoaia / Ghiţa lu' Dudeş, Jâdanu / Şlaifăr, Lăudică /

Feteluş, Mama Moaşa / Găzăroaia, Mitică du pă Mal / Ciocan, Nelu lu' Ficu / Zemţer (Zemţeri), Neluţ al lu' Stăncete / Piele, (Stan) Păpuşă / Şofâlcă, Pârjol / Telteu. Se întâmplă uneori ca un străin de Lovişte, ascultând discuţia dintre doi localnici să fie convins, în mod eronat, desigur, că ei vorbesc despre două persoane diferite, când de fapt acestea sunt una şi aceeaşi persoană.

Cele mai multe dintre poreclele atât de pitoreşti folosite în satul meu natal, şi în gene- ral – în Lovişte, provin din tendinţa naturală a lovişteanului de a caracteriza cât mai suges- tiv o anumită persoană, ţinând seama de particularităţile fizice, ticurile verbale, comportamentul, obiceiurile, apucăturile sau defectele sale. Alte porecle au apărut în diverse situaţii, unele comice, altele conflictuale, uneori chiar tragice. De exemplu – Pâclă, porecla lui Ion Teşcuţ, fratele bunică-mii Hobzoaica, provine de la faptul că, în tinereţe, bătându-se la horă cu alţi băieţi – firesţe, pentru o fată – la un mo- ment dat, a fost lovit în frunte cu un bolovan, prin urmare a fost… *pâclit*. Atunci, în frunte i-a apărut o gaură circulară, prin care, practic, i se vedea creierul. N-a murit, dar după ce s-a vindecat, a rămas pentru tot restul vieţii cu o concavitate acoperită de piele în mijlocul frunţii…

Desigur, pentru a explica în mod corect şi real o poreclă, este necesar să se identifice motivaţia atribuirii ei, respectiv, ar trebui surprinsă şi descrisă întocmai situaţia în care a apărut, momentul… *botezului*, cum ar veni. Personal, când eram destul de mic, am asistat la *naşterea* unei asemenea porecle, Eva era porecla şi fusese atribuită chiar maică-mii de către cumnata ei, Florica lu' Ilă Chircuţ, sau, înainte de căsătorie – Florica lu' Uţaru. Ce se întâmplase? Găinile mătuşei mele dăduseră iama prin răsadurile din grădiniţa aflată în spatele casei noastre şi bineînţeles că maică-mea *s-a luat una-două* de cumnată-sa. La un moment dat, depăşită fiind de potopul verbal revărsat asupră-i de cumnată-sa – ei, da, avea maică-mea (şi mai are încă, slavă Domnului) o gură… ferească sfântul să te pui cu ea! —, lea Florica a izbucnit nemaiştiind ce să-i răspundă:

— Aoliuuu, ce gură mare ai, hănţăni din iea de paică din tine ar fi işât tot neamu' mu- ieresc, Ievo ce ieşti tu!

Ohooo, nici nu vă închipuiţi cât o deranja pe maică-mea porecla asta, deşi ea era folosită destul de rar şi doar de anumite femei, în frunte cu lea Florica, se-nţelege; maică-mea uita însă că şi ea la rândul ei pusese câteva: Childiruşa, Păloaina lu' Titu, spre exemplu, de, ce să-i

faci, *se-nvârte roata* !

Contextual, am explicat deja unele porecle la care am apelat până aici. Iată acum explicaţiile altor porecle din satul meu natal, Grebleşti: Boactăru (Dumitru Şandru) – om mătăhălos, cu capul mare şi fălcile proeminente şi cărnoase, care-i atârnau şi se mişcau în ritmul mersului; Briceag (Ion Gârtonea) – purta la chimir un briceag special, cu plăsele de sidef, bine ascuţit, pe care-l mânuia în permanenţă atunci când stătea de vorbă şi cu care, la nevoie, amenința; Buca (Rica Mandea) – femeie scundă şi grasă, cu bazinul mare, ieşit în afară, când se deplasa fesele proeminente (*bucile*) i se mişcau în ritmul mersului; Buftea (Lăică Coman) – a fost în tinereţe băiat de pră- vălie în Buftea (apoi, la începutul războiului, a fost trimis în Germania unde a fost şcolarizat câteva luni în cadrul unei unităţi SS, iar în timpul lui a făcut parte din Poliţia Militară, pentru ca după aceea să devină mare comunist); Buzărnea (Vasile Ureche) – avea buzele mutilate din război; Cacarela (Năstase Dache) – latrinei din fundul curţii îi spunea *cacarelă*; Cam sau Cămulete (Niculaie D. Cojocaru) – avea un tic verbal, spunea foarte des „cam… cam…"; Childiruşa (Florica Teşcuţ) – femeie *mignonă*, care obişnuia să poarte mai multe fuste încreţite, lungi şi largi, una peste alta, şi se odihnea des *stârcind* jos pe unde apuca (după ce am devenit student, o asemănam cu o *matrioşcă* sau cu o *gheişă*); Chioru (Tică Cornea) – nu putea deschide complet un ochi; Chiriac (Ion Gârtonea, Nelu lu' Briceag, Nelu Brişcî) – în tinereţe îi plăcea tare mult un cân- tec vechi, „Chiriac-baba" se chema; Colivaru (Nicolae Negoescu, Nae al lu' Nonică) – era ţârcovnic şi aduna coliva de la parastase; Conţoapă (Ion Băluţă) – mergea săltat, având un picior mai scurt; Domolu – în tot ce făcea, nu se grăbea absolut deloc; Episcopu (Dinu Băra) – om foarte credincios, care a fost şi la Petrache Lupu, acesta dându-i drept canon să se-ntoarcă pe jos acasă şi să se-nchine la toate bisercile şi troiţele întâlnite în cale, iar când a sosit în sat, povestea transfigurat că, închinân- du-se la o troiţă, crucea ar fi făcut o plecăciune adâncă în faţa lui şi i-ar fi spus: „Să trăieşti Episcoape!"; Fâca (Măruţa Coman) – femeie slabă şi foarte brunetă, care mergea iute-iute pe drum şi vorbea repezit, printre dinţi; Flocea (Gheorghe Brănescu) – purta barbă lungă şi avea foarte mult păr pe piept, era fierar-potcovar (ţigan românizat) şi obişnuia să lucreze gol până la brâu şi plin de funingine de la *foale*; Găzaru (Laie Teşcuţ) – în tinereţe fusese negustor ambulant de *gaz*; Ghiţa Primita (Ghiţa Hereşanu, Ghiţa

lu' Dudeş) – umbla noaptea (se pare că era somnambulă) şi adeseori vorbea singură, fără rost; Gospodaru (Laie Băşoi) – atunci când era întrebat ce mai face, el răspundea invariabil: „Ia, oite, ce să fac, gospodăresc, gospodăresc!"; Gura Nenii (Nicolae I. Fetelea) – în tinereţe aşa alinta fetele; Lăudică (Nicolae D. Fetelea, Feteluş) – tâmplar căruia-i plăcea să se laude şi care promitea mult, dar nu se prea ţinea de cuvânt; Mama Moaşa, (Găzăroaia, Floarea Teşcuţ) – era *doftoroaia* satului; Mesia (Dinu Sporiş) – om foatre credincios care obişnuieşte să apeleze adeseori la îndemnul: „Pocăiţî-vă, c-acuş vine Mesia!" (în ianuarie 2011 a împlinit 102 ani, peste 20 de ani a trăit în Vârfu' Teişului, înălţimea din partea de sud-est a satului, unde cultiva porumb, cartofi şi legu- me, creştea oi şi capre, şi de unde cobora numai duminica şi de sărbători pentru a merge la biserică; în urmă cu un an a fost nevoit să coboare în sat pentru a fi îngrijit de copii); Puflea (Mitu Ureche) – om scund, rotofei şi cu capul mare, se mişca lent şi vorbea rar şi mormăit; Radu (Dinu Cojocaru) – toată ziua fredona cântecul „Radu mamii, Radule"; Sclipa (Dinu Teşcuţ, bărbatul Childiruşei) – când era chemat, răspundea invariabil: „Într-o sclipă viu!"; Stan Şofâlcă (Stan Chirigescu, Stan Păpuşă) – *şofâlcăia* atunci când mergea, în război fusese împuşcat în spate şi rămăsese cu sechele neurologice; Şlaifăr (Ion Şandru, Nelu Jidanu) – era vânzător la „Alimentara" (în limba germană: *schleiffer* = *negustor*); Ţambalagiu' popii (Niţă Mandea) – era ţârcov- nic şi *acompania* preotul satului; Tocănoaia (Ioana Rebegel) – femeie care *toca* tot timpul din gură, nemulţumită permanent de ceva; Zbârţ (Ion Băra) – când nu era de acord cu cineva zicea „Ioite, zbârţ!", în loc de „Ete, scârţ!"; Zdrăncănel (Achim Mihai) – era om de serviciu la şcoală şi suna clopoţelul.

În fine, loviştenii folosesc adeseori unele porecle intrate în limbajul curent pentru a asemăna alte persoane cu acelea care le-au consacrat. A trăit la noi în sat până prin anii '70 o femeie care se numea Măruţa Dache, poreclită Rodoloaia, fireşte după Rodol – porecla lui bărbatu-său. Ei bine, femeia asta, care era mama lui Cacarela, a lui Goblea (Ion Dache) şi a lui Gheorghe Rodol (Gheorghe Dache), avea prostul obicei de a cerşi; nu cerea direct, dar obişnuia *să agine*, adică să stea deo- parte şi să urmărească trecătorii cu o privire atât de rugătoare, încât cei mai mulţi sfârşeau prin a-i da câte ceva, de obicei – mâncare, fiindcă, pe cât era de slabă, pe atât de mult mânca. Când era câte o înmormântare, ea era prima care se înfiinţa în curtea omului

pentru tradiţionala pomană. Când, după slujbe, se făceau parastase, intra şi ieşea de mai multe ori din biserică pentru a trece printre cei care-şi pomeniseră morţii şi a primi colaci şi băutură, sfârşind, firește, prin a se îmbăta criță. Când erau Moşii de vară, adică înaintea Rusaliilor cu o săptămână, pe la noi se obişnuieşte să se dea de pomană ulcele de pământ sau căni pline cu griş sau orez cu lapte, care au legate de toarte câte trei fire de *izmă creaţă*, adică mentă. Atunci, Rodoloaia, care stătea pe uliţa Capu' Satului, la Cacarela, ieşea dis-de-dimineaţă la drumul mare şi se aşeza pe dala de piatră de pe marginea podeţului din faţa casei lui Sclipa, peste drum de casa noastră; până *la prânzu' ăl mare* femeia era înconjurată de căni şi ulcele primite de pomană, fiind nevoită să le care acasă cu *târna* sau chiar cu *telteul*, ajutată de nepoţi. Atât de mult intrase în conştiinţa oamenilor asocierea între porecla Rodoloaia şi faptul că aceasta cerşea, încât de multe ori o auzeai aruncată cu năduf oricui înclina să procedeze ca femeia aceea. Se-nţelege, şi eu am fost asemuit, şi nu o dată, cu Rodoloaia, cel mai des atunci când mâncam cu lăcomie, aşa cum făcea ea; la fel se-ntâmpla atunci când *aginam* la cina familiei unchiului meu Ilă Chircuţ, vecinul nostru.

De cel puţin două ori pe săptămână, spre seară, mă înfiinţam ca din întâmplare în casa lui nea Ilă în… *vizită* pe la verişori, cinci la număr – patru băieţi şi o fată, doi băieţi mai mari decât mine cu unu şi, respectiv, patru ani, ceilalţi mai mici cu unu, doi şi, respectiv, cinci ani – fata. Sufeream mult că nu aveam şi eu fraţi şi, de aceea, una-două mă duceam pe la cei cinci verişori ai mei. Toată ziua-bună ziua, eram la nea Ilă, însă seara mă duceam acolo dintr-un motiv anume: ştiam că atunci, tot *familionu'* urma să se aşeze la masă, iar mie tare-mi mai plăcea să gust din ceea ce mâncau ei! Acasă, mâncarea nu mi se părea atât de bună ca la verişorii mei. Pe o măsuţă rudă- rească joasă, rotundă, care se plia, lea Florica răsturna o mămăligă mare, aburindă, pe care o tăia cu aţa. Lua apoi de pe foc *zama* şi o turna într-un castron mare de *blefi*, adică din tablă smălţuită, din care mâncau toţi, stând în jurul mesei pe scăunele cu trei picioare sau pe butuci de brad. Ceva mai încolo, într-un colţ al *cuniei*, adică – bucătărie, eu aginam, doar-doar m-or chema şi pe mine la masă. Când castronul se golea mai mult de jumătate, lea Florica se milostivea de mine şi mă chema să gust şi eu din ce mâncaseră ei:

— Marinică mamă, hai, ia şî tu o ţâră de mâncă!...

Eu atâta aşteptam: mai apucam două-trei linguri de *zamă*, iar dacă se nimerea să fie şi carne, îmi lăsau şi mie o bucăţică, atât cât să-nghit o dată. Dar ce-mi plăcea cel mai mult, erau cele câteva linguri de lapte cafeniu cu coajă de mămăligă arsă, pe care fiecare verişor care *rădea căldarea*, mi le lăsa şi mie la urmă de tot. Căci, în fiecare seară, în căldarea de tuci în care se făcea mămăliga, se fierbea şi laptele, care era prea repede mâncat, ca şi *zama*. Pe fundul căldării de mămăligă, mai era lăsat puţin lapte şi în fiecare seară verişorii mei *rădeau căldarea* cu rândul, după un calendar respectat cu stricteţe. Doamne, ce bune erau acele câteva linguri de coajă de mămăligă arsă, rasă de pe fundul căldării şi amestecată cu lapte de culoare cafenie de la arsură!... În fond, eu gustam de fiecare dată din bunătatea aceea de lapte, verişorii mei – doar atunci când erau *de rând* la *ras căldarea*.

Din păcate însă, nu fiecare *vizită de seară* pe la verişorii mei decurgea la fel. Dacă aveam neşansa ca lea Florica să întârzie a pune masa sau eu mă înfiinţam la ei prea devreme, maică-mea, care-mi prinsese obiceiul, venea de îndată la gardul din spatele curţii, care despărţea goaspodăriile noastre, şi striga cât o ţineau plămânii, întinzându-şi gâtul peste el:

— Marinicăî, mă, Marinicăî, vino măi iute acas', că te dehulez de oase, nu alta!

Dacă mă striga după ce se încheia masa, era bine: plecam mulţumit şi suportam cu mai mare uşurinţă morala la care mă supunea de fiecare dată:

— Nu ţ-ă ruşâne, mă, prăpăditule, să te duci tu la nea Ilă şî să agini la masa lor? Ce, tu n-ai ce mânca acas' la tine? Rodoloaio ce ieşti!

V

Urcatul oilor la munte pe 1 iunie era, şi mai este încă, un eveniment important în viaţa loviştenilor. În fiecare an era bătaie pe bătrânul Dumitru Costea, iar mai apoi şi pe fiul lui, Dumitrică al Costii: toată lumea voia să-şi dea oile la stâna lor din Vemeşoaia, fiindcă li se dusese vestea de cinstiţi ce erau – ei făceau cea mai bună brânză de burduf din toată Loviştea, iar în fiecare an, la 1 septembrie, când coborau oile de la munte, dădeau şi cea mai mare cantitate din ea pe cap de oaie *plecătoare*; în plus, oile erau bine îngrijite, păşunile din

Galbena şi Vemeşoaia fiind cele mai bune, cu izvoare la tot pasul, iar lor li se prăpădeau cele mai puţine oi din cauza vremii rele sau a atacurilor urşilor ori lupilor, fiindcă nu erau lacomi şi întotdeauna angajau ajutoare sufici- ente şi se îngrijeau să aibă câini *bărbaţi*.

După moartea bătrânului Dumitru, con- ducerea stânii a fost preluată de Dumitrică al Costii, iar moşu' Hobza şi Clopăţăl au rămas cu el ciobani. Mai târziu, când cei doi băieţi ai lui Clopăţăl, Culiţă şi Mitică, au început să-şi ajute tatăl la oi, acesta s-a despărţit de Dumitrică şi de Hobza şi şi-a făcut propria-i stână taman în Pârcălabu, de cealaltă parte a Oltului, dincolo de Coasta Câinenilor, el deve- nind, se-nţelege – baci. Hobza, săracul, a ră- mas toată viaţa cioban la frate-său Dumitrică al Costii şi de la ocupaţia asta grea i s-a şi tras moartea – vară-iarnă, ploaie sau arşiţă, zăpadă sau viscol –, el era tot timpul pe afară cu oile, a făcut un reumatism infecţios. A început să zacă prin octombrie 1957, era în Râncurele cu oile, se-nţelege, căci, după ce coborau oile de la munte, fiecare îşi lua propriile oi din turmă şi le ducea în locuri dinainte stabilite, unde le ţineau până cădea zăpada. Locuri ca: Izvoru' Măgurii (La Soci), Adâncata, Valea Lupului (*Lupuli*), Capu' Pleşii (*Pleşî*), Plaiu' Mare, Cheişoara, Dosu' lu' Mahoe, Capu', Dealului (*Deal'lui*), Şesuri (*Şăsuri*), Râncurele, Bircei, Colnic, Mânjina (*Mânjâna*), Dealu' Sasului (*Sasuli*), Boboţea, Chicera, Măgura, Piscu' Porcului (*Porculi*), Pleşcioara, Teiş, Făgeţel – se umpleau cu *târle* de oi. Mulţi plăteau pe cei cu oi ca să-şi pună *târlele* pe locurile lor, sau să şi le pască şi pe acolo, fiindcă *târlitul* era, şi mai este încă, un mod natural de a îngrăşa pă-mântul. Când cădea prima zăpadă, cei care aveau oi mai puţine le coborau în sat şi le iernau în grădinile din spatele caselor; cei cu mai multe, se îngrijeau şi le iernau tot în acele locuri, unde-şi făcuseră colibe şi grajduri de bârne, chiar *căsoaie* şi saivane unii, pentru a-şi feri oile noaptea de lighioane şi, unde, evident, aduceau fân din alte locuri *de coasă* sau *livezi* pentru hrana oilor şi a măgarilor. Primăvara, după ce da *colţu' ierbii*, cei care-şi iernaseră oile în sat, le urcau acum în locurile de unde le coborâseră după prima ninsoare în toamna care trecuse, şi unde le ţineau până ce venea vremea să le urce la munte, adică până la 1 iunie. Erau şi gospodari care aveau foarte multe oi, de ordinul sutelor; aceştia, după ce le coborau de la munte, le duceau pe *mirişti* până în bălţile Dunării sau în Deltă, unde le iernau. Se-nţelege, pe lângă câini buni, ciobanii cu *simbrie*, adică angajaţii care le aveau în grijă, trebuiau să fie însoţiţi şi

de un număr suficient de măgari pentru a căra *târhatul*, adică toate cele necesare meseriei şi traiului zilnic, fiindcă azi erau într-un loc, mâine în altul…

După ce moşu' Hobza a căzut bolnav, l-au coborât din Râncurele cu o sanie trasă de boi, înţepenise bietul de el… Cât a zăcut la pat, picioarele i se umflaseră ca butucul, sufla tare greu şi tuşea îngrozitor, trebuie să fi avut ceva şi pe la plămâni. În acea perioadă, toată ziua n-ar fi mâncat decât cartofi prăjiţi în untură de porc topită din slănină, cu jumările scorojite. Când şi când îi mai cerea bunică-mii, căreia eu îi spuneam *mama-mare*, să-i pună câte un ou peste cartofii prăjiţi. Hobzoaica se cam săturase de la o vreme de *poara* asta a lui şi, uneori, ea încerca să-l facă să mai mănânce şi altceva:

— Da' măi mâncă şî alceva, uite,-ţ' fac varză, îţ' fac făsui cu lapte acru, îţ' fac balmeş, îţ' dau brânză, caş, urdă, păstramă, carne di la oală, îţ' fierb un ou moale… Ţî s-a pus poara pă crumpene prăjâte, toată zâua-bună zâua mă hănţăni la cap: „Prăjăşte-m' crumpene, prăjăşte-m' crumpene!", paică te-ai primiţât de tot, ce moarti, zău aşa!

El, săracul, să n-audă de lapte, brânză, urdă, unt sau pastramă de oaie, era sătul de ele, toată viaţa numai din astea mâncase:

— Fă, 'hre-a dracilor să fii tu de muiere, fă-m', fă, crumpene prăjâte, că dacă mă dau jos din pat şî viu la tine, te dehulez de oase, auz' tu, fă? — striga moşu' Hobza la bunică-mea, ridicându-se chinuit într-un cot din patul în care zăcea.

Alteori i se făcea poftă de *scoverzi* – evident, pentru ei, *scoverz'* – presărate cu mult *zacăr*. Se scula biata Hobzoaica *din viu' nopţî*, frământa aluat, decupa din el romburi, pe care apoi le cresta la mijloc şi trecea un capăt prin crestătură, după care le lăsa *o ţâră, să să hodinească*. Apoi încingea untură de porc *lim- pede* într-o tigaie şi-i prăjea bine-bine *scoverzi* lui Hobza.

Deşi nu împlinisem încă şase ani, când s-a prăpădit, i-am reţinut perfect aceste tabieturi ale lui, ca şi icnetul acela inimitabil de pe urma căruia se alesese cu porecla. Adeseori, chiar încercam să-l imit, mai ales când împingeam la roata carului plin cu cartofi, fân sau lemne, însă niciodată nu-mi ieşea ca lui moşu' Hobza, avea el un farmec al lui când icnea aşa. I se mai spunea şi „Hobza-n dârj", de la sufle- tul pe care-l punea la facerea oricărei trebi care presupunea utilizarea forţei fizice.

Ca orice cioban de meserie, moşu' Hobza îşi avea câinele lui *de*

suflet. Vlăduţ era un câine de talie mijlocie, alb, puţin gălbui pe spate, cu ochi negri ca tăciunele şi blană deasă. A fost primul câine, pe care l-am văzut şi de care devenisem conştient, sub ochii căruia am crescut. Având relativ puţine oi – niciodată n-a depăşit 100 de capete –, moşu' Hobza şi le cobora din Râncurele atunci când începea să ningă şi le ierna în grădina din spatele casei. Cum, de mic şi până a pleca la şcoală, stăteam mai mult la Hobzoaica în Câmpuri decât la noi în Capu' Satului, toamna aşteptam cu nerăbdare prima zăpadă, fiindcă ştiam că moşu' vine cu oile din Râncurele şi, odată cu el, şi Vlăduţ.

Nu greşesc deloc dacă spun că acest câine a fost primul meu prieten. Când ne întâl- neam, ne hârjoneam ore întregi pe afară, deşi era din ce în ce mai frig. Eram în stare să-l ţin lângă mine în casă, dar Hobzoaica mă avertiza adeseori:

— De te prinz cu Vlăduţ în casă, să ştii c-am să-i pui pielea pă băţ, mâncai-ai coada de cotarlă, că paică-aţ' fi fraţ', nu alta!

Dacă în casă nu puteam să-l bag, în schimb toată ziua furam mămăligă şi oase pe care i le dădeam pe ascuns să mănânce. Altfel, *câine de oi* fiind, Vlăduţ era tare cuminte, *sâmţât* – cum spunea moşu' Hobza, care se ataşase de el mai abitir decât de frate-său Dumitrică. Niciodată nu tăbăra peste noi atunci când mâncam în *băraca* din faţa casei sau, după ce da frigul – în *tindă*. La fel, nu tăbăra nici pe mine atunci când îi dădeam să mănânce, ci aştepta cuminte să-i dau din mână câte o bucăţică pe care o lua tacticos, cu mare grijă să nu cumva să mă zgârie cu colţii lui ascuţiţi. În schimb, când ne jucam, avea obiceiul de a-mi pune picioarele din faţă pe umeri şi a mă linge pe gât şi pe obraji. Şi cum nu întot- deauna era uscat pe afară, iar eu eram mic şi debil pe deasupra, bineînţeles că Vlăduţ mă punea repede la pământ şi mă murdărea din cap până-n picioare...

Îmi părea rău că venea din munte plin de răni, de la luptele cu urşii i se trăgeau. Cu toate că eram destul de mic, dacă aveam vreo trei ani, începusem să-l învinui pe moşu' Hobza că nu are grijă de el, deşi nici vorbă de aşa ceva. Cât a zăcut moşu', venea o dată pe zi la uşă şi zgâria cu labele să i se dea drumul, voia să-şi vadă stăpânul, nu înţelegea de ce nu mai iese deloc afară din casă. Atunci, eu fu- geam repede la uşă şi-i dădeam drumul în *hodaie*. Vlăduţ stătea câteva clipe în prag, apoi se apropia încet, adulmecând patul în care zăcea moşu'. Se sălta apoi pe pat cu labele din faţă, îşi privea câteva clipe stăpânul, rotindu-şi capul întrebător, după care începea să scheune şi să-l lingă

pe faţă. Moşu' îl mângâia pe cap şi, de fiecare dată, lacrimile începeau să-i curgă şiroaie pe obraji... În primăvara lui 1958, Vlăduţ devenise mai nerăbdător – voia ca stăpânul lui să se ridice odată din pat şi să plece cu oile în Râncurele şi de acolo, la înce- putul verii, în Vemeşoaia, ca în fiecare an.

Moşu' Hobza s-a stins într-o dimineaţă de iulie pe la ora 4, Vlăduţ urlase toată noap- tea. Câinele şi-a condus stăpânul pe ultimul drum, urlând prelung, încetişor, din loc în loc, iar când groparii au început să pună pământ peste sicriu, cu greu l-au putut desprinde de marginea gropii – acum urletul îi era puternic, sfâşietor... Vlăduţ a rămas lângă mormânt după ce Hobza a fost îngropat, abia acasă Hobzoaica a văzut că n-a urmat-o. Nici eu, pierdut printre oameni şi cu gândul la moşu', n-am observat asta. A doua zi de dimineaţă, când a venit să-şi *afume* bărbatul – de fapt, să-i tămâ- ieze mormântul –, l-a găsit lungit pe pământul reavăn cu botul întins spre crucea de lemn scrijelită strâmb şi inegal, privea trist în gol, nici nu s-a uitat la ea. Cu greu l-a putut da deo- parte pentru a-şi putea face treaba. Când a plecat, a încercat să-l ia acasă, dar Vlăduţ n-a vrut cu niciun chip. Atunci, Hobzoaica s-a dus la Bobâltiu, stătea aproape de cimitir, şi i-a ce- rut nevesti-sii o bucată de mămăligă şi nişte apă pe care femeia i-a pus-o într-un castron de tablă turtită cules de prin curte. I-a pus sub bot mămăliga şi apa, dar Vlăduţ nici nu s-a uitat la ele. „Las'că poate-i mânca după ce-oi pleca ieu" – şi-a spus ea în gând. A doua zi a venit pregătită cu mâncare şi apă pentru câine; într-adevăr, a văzut că Vlăduţ mâncase şi băuse tot ce-i adusese cu o zi înainte de la Bobâltiu. Vreme de o săptămână a procedat la fel, ori- cum trebuia să vină timp de 40 de zile la cimi- tir ca să-l *afume* pe Hobza. După prima săptămână însă, nu l-a mai găsit pe Vlăduţ acolo. Două săptămâni câinele a stat pierit, nimeni nu l-a mai văzut în acest răstimp, deşi Hobzoaica întrebase de el şi-n stânga, şi-n dreapta. În cele din urmă s-a convins că se dusese să moară, deoarece câinii se ascund atunci când le vine sorocul morţii.

Într-o bună zi însă, ea s-a pomenit cu el în curte. Bietul Vlăduţ era slab şi jigărit. Desi- gur, se dusese să moară undeva, simţea că nu mai poate trăi fără stăpânul lui, dar nereuşind – vedeţi, spre deosebire de oameni, animalele nu se sinucid niciodată – s-a întors amărât şi lihnit de foame acasă, în Câmpuri. Hobzoaicăi i s-a făcut milă de el, l-a luat în braţe şi l-a urcat în *făişor* şi i-a dat mai întâi forţat pe gât lapte

călduţ, apoi – mămăligă amestecată cu seu topit, şi la urmă – iarăşi lapte. După aceea, cu o cârpă moale înmuiată în apă caldă, l-a curăţat peste tot şi, ca niciodată până atunci, deşi era vară, l-a luat în casă şi l-a culcat pe o *ţoală* împăturită, ţinându-i o vreme capul în poală, mângâindu-i-l şi începând să plângă cu amar după Hobza al ei...

Vlăduţ a mai trăit 6 ani după moartea stăpânului său, era tare bătrân – avea 18 ani, ceea ce era de mirare pentru un câine; se-nţelege, era mai mare decât mine. Cum eu pleca- sem la şcoală şi stăteam aproape mereu la noi acasă, nu trecea o zi să nu vină ca să mă vadă, fiindcă acum, dacă moşu' Hobza murise, nu se mai ducea vara la munte cu oile. Venea mer- gând tacticos în urma Hobzoaicei, amuşinân- du-i din când în când fusta largă şi creaţă, fiindcă, după un timp, nu mai vedea bine, apoi chiar orbise şi surzise de tot. Când încă vedea şi auzea, dacă Hobzoaica nu cobora *în sat* într-o zi, devenea tare nerăbdător, se tot învârtea mârâind în jurul ei şi în cele din urmă sfârşea prin a pleca de unul singur la noi. Interesant era faptul că tot făcând el naveta zilnic între Câmpuri şi Capu' Satului, ajunsese să-l cuoas- că toată lumea şi chiar să-l îndrăgească, fiindcă era tare cuminte, căpătase chiar şi un nume de... om: Vlăduţ al lu' Hobza! După ce orbise şi surzise, se descurca mai greu singur, căci trebuia să se oprească din când în când şi să amuşine aerul şi pământul, lungindu-şi gâtul şi rotindu-şi încet capul pentru a-şi da seama un- de se află. Atunci, Hobzoaicei i se făcea milă de el şi venea zilnic cu el pe la noi, după ea era mai uşor să se orienteze căci mirosul îl avea încă foarte bun. Când Hobzoaica striga:

— Vlăduţ, hai în sat! — câinele venea repede la ea de oriunde ar fi fost, gudurându-se şi scheunând fericit...

Fireşte, când a fost să moară, a plecat de acasă şi nu l-am mai văzut. Cu o zi înainte să dispară, o maşină l-a făcut mototol, trecând peste el, din fericire nu şi cu roţile. Era cu Hobzoaica, veneau de Pe Pod, de la un loc al ei, câinele traversase drumul la izvorul lui Chivulescu să bea apă şi când a ieşit din nou în drum, un camion venind cu viteză dinspre Câineni, l-a luat în plin, bietul de el era, aşa cum am spus, surd şi orb… După ce a ieşit de sub maşină, s-a ridicat repede, s-a scuturat de praf şi a scos un urlet prelung... Hobzoaica l-a cercetat cu luare-aminte, nu părea să fi păţit ceva, dar era tare speriat, săracul. De altfel, a mers pe picioare până acasă, iar seara a mâncat bine ţinând seama de ce păţise, Hobzoaica i-a dat mămăligă cu jumări şi lapte dulce. Vlăduţ a urlat toată noaptea, iar dimineaţa n-a mai fost

de găsit, s-a dus să moară în sfârşit, cel mai probabil din cauza unei hemoragii interne, am realizat eu mai târziu tot gândindu-mă la el…

VI

Cu un an înainte ca eu să fi mers în clasa I şi după un an de la moartea lui moşu' Hobza, tatăl meu a cumpărat de la Roman din Vale un căţel de vreo cinci-şase luni, căruia i-am spus Floricel, fiindcă era alb cu pete negre, putându-se spune la fel de bine că era negru cu pete albe, ce mai! — era ca o... sorcovă. Bucuros nevoie mare că aveam şi noi câinele nostru, l-am pus pe îngrăşat spre disperarea maică-mii, fiindcă, nu numai că-i dă- deam toată ziua-bună ziua mămăligă şi pâine care era pe cartelă, ci furam şi muşchi şi cân- naţi de la oală, pe care i-i dădeam pe furiş... Într-adevăr, după alte şase luni, Floricel al meu devenise câine adevărat!

Auzisem eu, că dacă unui căţel îi tai coada, atunci când va fi mare se va face foarte rău. Am încercat de câteva ori s-o fac, dar de fiecare dată când loveam cu toporul în tocător, nu ştiu cum Dumnezeu făcea că mereu reuşea să-şi tragă coada. Nici taică-meu nu m-a ajutat în privinţa asta spunându-mi ultima oară, după ce-i pişcasem vârful cozii, de unde îndată a ţâşnit sângele iar câinele a început să urle alergând disperat prin curte:

— Bă, lasă câin'le-n pace, ie prea mare ca să-i măi tăiem coada, ce, vrei să sângereze până moare sau să să infecteze?

Aşa că am lăsat-o baltă cu tăiatul cozii lui Floricel... Numai că, pe zi ce trecea, coa-da-i creştea parcă mai repede decât corpul, încât pe la vârsta de un an câinele avea ditamai codoiul încovrigat în sus şi cu părul lung ce fâlfâia când dădea din el sau când bătea vântul.

Nu am văzut în viaţa mea un câine mai nesătul, mai hoţ, mai obraznic şi mai rău, ca Floricel. În primul rând, atunci când se bucura că mă vede sau când mă jucam cu el, sărea tot timpul pe mine şi mă umplea din cap până-n picioare de bale şi de noroi, dacă vremea era urâtă. Tot aşa, dacă ieşeam să-i dau mâncare, sărea pe mine şi nici nu-mi dădeam seama când mi-o şterpelea din mână. Tot timpul era nesătul, ar fi fost în stare să mănânce până crăpa, dacă i s-ar fi dat. Cotarla se-nvăţase să mănânce până şi din trocul porcilor, era un scandal nemaipomenit în curte când le dădeam mâncare, îmi plăcea

să-l văd cum se luptă el cu porcii, vorba aia *întărâtă-i drace că şi mie-mi place*... Numai că, într-un an, tatăl meu a cumpărat o scroafă care i-a cam venit de hac lui Floricel, cât era el de viteaz.

Scroafa asta era o corcitură de Bazna, albă la mijloc şi în restul corpului – neagră. Crescând, i-a crescut şi un rât cât toate zilele, pe care şi-l folosea ca o armă eficientă împotriva oricui i se părea ei că e pe cale de a-i face vreun rău. A devenit şi mai agresivă după ce a fătat şapte purcei. Se-nţelege, după ce purceii s-au învăţat şi ei la mâncare, nu mai prea era loc pe lângă troc, deşi acesta era destul de lung. Nu de puţine ori l-am văzut pe Floricel, care era ditamai câinele de-acum, aruncat în sus de rătul puternic al scroafei aceleia furioase. În schimb, niciodată nu făcea asta cu purceii, pe ei îi da la o parte cu blândeţe, împingându-i uşor... După două-trei astfel de şuturi de rât din partea scroafei, Floricel pleca cu coada-ntre picioare, schelălăind... Eu mă tot minunam şi eram oarecum dezamăgit de faptul că el, căruia nu-i stătea în cale niciun câine din sat, era pus cu botul pe labe tocmai de o scroafă! Fireşte, *spectacolul* ăsta avea loc de fiecare dată când nu erau ai mei acasă, atunci eu aveam sarcina de a da de mâncare scroafei şi purceilor. De fiecare dată când ai mei plecau la muncă şi-mi lăsau în grijă treburile casei, maică-mea îmi spunea:

— Să nu cumva să uiţi să-nchiz' câin'le în grajd cân' dai mâncare la scroafă, ai înţăles?

Ea zicea, ea auzea, eu făceam taman pe dos, fiindcă mă distra *bătălia* scroafei cu Floricel…

Dacă stăteam la masă *în casă jos* şi uşa era deschisă, chit că de fiecare dată eram câte trei-patru oameni în jurul mesei, câinele ăsta obraznic nu se lăsa până nu fura ceva din ceea ce mâncam noi; era de ajuns ca, doar pentru o clipită, să-ntoarcem capul altundeva, că şi dispărea de pe masă mămăliga sau pâinea unuia dintre noi. Eu am pus foamea asta nestăpânită a lui Floricel pe seama faptului că nu avea deloc stare, tot timpul el trebuia să facă ceva, evident, de cele mai multe ori, ceva rău. De nenumărate ori Hobzoaica le zicea alor mei:

— Ptiu, ce câine stricători Floricel ăsta al vost'u! Dacă Vlăduţ al mieu ar fi fost aşa, demult aş fi scăpat de iel.

— Lasă-l mamă-soacră în pace, ie bun la porumbi şî la oi – îi răspundea taică-meu.

Într-adevăr, Floricel nu avea pereche atunci când se lupta cu viezurii, porcii mistreţi, chiar şi cu urşii în Gruiu' Pleşciorii, toamna, la

porumbi. De nu ştiu câte ori au venit la taică-meu ciobani interesaţi să-l cumpere, dar el refuza de fiecare dată, indiferent de ofertă. Odată, păzind porumbii în Gruiu' Pleşciorii, Floricel s-a trezit în toiul nopţii faţă în faţă cu o namilă de urs. În timp ce, şi câinele şi ursul, se studiau reciproc, pregătindu-se fiecare de atac, tatăl meu s-a apropiat pe la spate de săl- băticiune şi i-a aruncat în spinare un tăciune aprins; blana ursului a luat foc pe loc, transformând animalul într-o torţă vie... A luat-o ursul urlând cu focul în spate către Valea Viei, apoi către Piscu' Porcului. Minute în şir răgetele lui s-au auzit pe vale, stârnind câinii din Chiceră, Măgură şi Pleşcioară, care – la oi, care, tot aşa – la porumbi ca şi Floricel.

Au găsit pădurarii animalul mort, cu pielea făcută scrum, la câteva zile după ce se răspândise în sat vestea că un urs luase foc în Gruiu' Pleşciorii. Firește, toată lumea realizase că taică-meu îi dăduse foc şi de aceea era cât pe ce s-o păţească, pădurarii, dar mai ales, brigadierul, care era străin de sat, îl tot îmboldeau să-şi mărturisească *crima*, uciderea unui urs fiind *caz de puşcărie.* Până la urmă, a fost nevoit să apeleze din nou la Costică Daneş, şeful cadrelor de la Staţia CFR Sibiu, unde taică-meu era revizor de ace. Pe atunci, funcţia asta de „şef de cadre", echivalentă astăzi cu aceea de „director de personal", era foarte importantă pentru partid şi de aceea cei care o ocupau erau în general securişti – ei, da!, mai erau şi securişti de omenie. Costică Daneş era originar din Câineni de Vâlcea (Câinenii Mari), unde numele acesta este foarte răspândit, ca şi în Câineni de Argeş (Câinenii Mici), de altfel. El mai intervenise pentru taică-meu şi în alte două situaţii: atunci când cântase „Deşteaptă-te române!" în puţ („Dă-i draculi, doar nu m-or auzî!", şi-a spus el în gând în timp ce săpa, dar l-a auzit Toma, un comunist înfocat care l-a şi pârât la Miliţie), şi atunci când bătuse co- misia de colectivizare în casă la Trocărel; ani de zile mai târziu, acelaşi Costică Daneş avea să-i dea o referinţă foarte bună, care a contri- buit la propria-mi salvare atunci când, în anul I de facultate fiind, fusesem turnat la Securitate că vorbesc de rău partidul. Taică-meu i-a po-vestit toată tărăşenia cu ursul, fără a-i ascunde faptul că el îi dăduse foc, iar Costică Daneş i-a eliberat o adeverinţă din care reieşea că, în noaptea cu pricina, fusese de serviciu, deci nu el putea fi autorul incendierii ursului; şi aşa l-a făcut scăpat pe taică-meu şi de data asta…

Când Floricel era în faţa casei, scrutând în sus şi-n jos Calea

Mare şi de-a lungul uliţa Capu' Satului în căutarea unui adversar cu care să se bată, pe o rază de câteva case în jur, toţi câinii dispăreau subit, nu scăpase unul care să nu fi mâncat bătaie de la el cel puţin o dată. Tot aşa, nu scăpase niciun câine din sat care trecea prin faţa casei noastre, însoţindu-şi stăpânii, încât, după o vreme, începusem să avem scandal cu lumea din cauza lui. Noroc însă că nu sărea şi la oamenii care treceau pe drum, sau cel puţin n-o făcea prea des, căci la câteva excepţii chiar eu am fost martor, *i se punea pata* pe câte cineva care nu-i plăcea lui, începea să mârâie, arătându-şi colţii, iar dacă preopinentul schiţa numai un gest de împo- trivire, în următoarea clipă se şi repezea la pi- cioarele lui. Cât despre intrat în casa noastră cât era el de faţă – nici pomeneală de aşa ceva, atâta-i trebuia nefericitului care îndrăznea să facă doar un pas alăturea de drum…

Mai rău era însă că Floricel nu se-nţelegea de nicio culoare cu bietul Vlăduţ, cu care se bătea de fiecare dată când acesta din urmă venea pe la noi. Dacă la început Vlăduţ îi făcea faţă cu uşurinţă lui Floricel, după o vreme, primul îmbătrânind, iar cel de-al doilea crescând, s-au inversat sorţii – Floricel îl bătea sistematic pe Vlăduţ. De câte ori îl vedea în susul drumului, Floricel se punea pe o fugă nebună spre el şi-i sărea în faţă. Câinii se priveau apoi preţ de câteva clipe cu ură, arătându-şi colţii şi mârâind unul la altul cu boturile îndreptate în jos, după care începea bătălia... Curios, chiar dacă Vlăduţ mânca bătaie, niciodată nu încerca să scape cu fuga din faţa lui Floricel; aşa bătut cum era, el tot venea la noi, fiindcă după ce-i despărţeam, eu fie stăteam între ei să nu se mai bată, fie îl închideam în curte sau chiar îl legam cu lanţul pe Floricel. De altfel, după o vreme, maică-mea, cum îl vedea pe Vlăduţ venind la noi cu sau fără Hobzoaica, îmi şi striga:

— Marinică, du-te iute şî-nchide-l pă Floricel în curte că vine Vlăduţ şi iar să bat ca chiorii.

Chiar închis în curte, Floricel nu avea deloc astâmpăr: îşi vâra botul şi picioarele din faţă pe sub poartă şi se hârâia de mama focului cu Vlăduţ. Când se înfuria peste măsură, aler- ga în spatele casei şi, cu un avânt nebun, sărea gardul în grădina lui nea Titu şi de acolo în drum unde începea *flocăiala* cu Vlăduţ. Şi aşa de atunci trebuia nu numai să-l închid pe Floricel în curte, dar să-l şi leg cu lanţul...

La cât era de neastâmpărat şi de rău, Floricel nici nu avea să trăiască mult. A murit la doar şase ani, sfârtecat de o maşină cu buşteni prin Treboilea, se ducea la porumbi în Gruiu' Pleşciorii cu verişorii mei

mai mari, Gică şi Mişu, doi dintre băieţii lui nea Ilă, maşina l-a surprins – cum altfel decât bătându-se, se-ntâlnise cu câinele lui Ion Rebegel, zis Răbăgel, care venea din Chiceră de la oi coco- ţat pe căruţa lui veche, trasă de Baba, o iapă chioară, şi bineînţeles că a trebuit să se bată cu el. Vlăduţ i-a supravieţuit aproape un an, mu- rind *de moarte bună*, aşa cum am arătat mai înainte.

VII

Pe la începutul primăverii anului urmă- tor, ţin minte că era lapoviţă şi tocmai murise Gheorghe Gheorghiu-Dej, mă întorceam de la şcoală şi, prin dreptul bisericii şi al MAT-ului, am văzut un căţeluş care tot alerga în sus şi-n jos pe drum, schelălăind cu jale. Răbăgioaia, nevasta lui Răbăgel, cel cu Baba, iapa aceea chioară, văzându-mă că tot stau şi-l privesc, mi-a spus la un moment dat:

— Marinică, mamă, ia tu căţălu' ăsta acas' că paică ştiu că voi nu măi aveţ' câine, de az'dimineaţă tot aleargă aşa încoace şî-nco- lo scherlăin', crez că s-a pierdut de vr'un cio- ban, l-aş loa ieu da' n-am ce face cu iel că am doi plus ăia din Chiceră di la oi.

Eu, căruia-mi trecuse prin cap aşa ceva în timp ce-l priveam, dar mă temeam să nu mă vadă cineva, atâta am aşteptat: am *stârcit* jos în calea căţelului, aşteptând să se întoarcă. Era tare frumos şi gras – cu botul scurt şi gros, alb pe picioare, burtă, peste mijloc şi în jurul ochi- lor şi negru în rest – aşa că pe loc l-am şi bote- zat Bulfei. Văzâdu-mă stând în calea lui, căţe- lul s-a oprit din alergat la mai puţin de un pas de mine. După câteva clipe în care m-a privit mirat, s-a apropiat încet de mâna mea întinsă, adulmecându-mi-o şi scheunând galeş, nu văicărit ca până atunci. L-am luat în braţe, l-am dus acasă şi i-am dat lapte să mănânce. Ei, da, de-acum aveam din nou câine, eram fericit…

Bulfei creştea pe zi ce trece, îndopat de mine cu lapte, mămăligă, pâine, chiar şi cu muşchi şi cârnaţi de la oală, firește – spre dis- perarea maică-mii, care era (şi mai este încă, slavă Domnului!) o zgârcită notorie. L-am în- văţat să rămână cu vacile la păscut, se ţinea săracul după ele toată ziua, timp în care eu îmi vedeam de-ale mele – la joacă, la scaldă, la citit – ei da, îmi plăcea tare mult să citesc, iar vacile ajungeau cine ştie pe unde, aşa încât uneori cu greu le mai găseam. Acum însă rezolvasem problema: era suficient să fluier după Bulfei şi

dincotro apărea el – acolo gă- seam şi vacile.

Dar, iată că pe la începutul lui iulie, întorcându-mă de Pe Pod unde fusesem trimis după *buruian* pentru porci, ia-l pe Bulfei de unde nu-i.

— Unde e, bă, Bulfei? — l-am întrebat atunci cu teamă pe taică-meu.

— Bă, uite ce: ţ-aminteşti când ai ve'nt cu iel acas' că te-am întrebat de unde-l ai şî tu mi-ai zâs că l-ai găs't? Păi, cum să găsăşti tu, bă, aşa, tam-nesam pă drum un căţăl aşa fru- mos, he? Nu te-ai gândit şî tu că poate s-a pier- dut şî iel de stăpân-so? Oite, a ven't tomnai ăl al cui ierea şî ţî l-a loat, na, să te-nveţ' minte să măi iei câini du pă drum aşa, aiurea!

— Cuuum, cine-a ven't, cine mi l-a loat pă Bulfei al mieu?

— Păi na, oite, Zbârţ, văcaru' a ven't, al lui ierea, ce măi, acuş – gata, nu-l măi ai !

— Da, de un'e până un'e Zbârţ stăpânu' lu' Bulfei?

— Ete-aşa, na! După ce l-a piert, omu' a-nceput să-ntrebe-n stânga şî-n dreapta de iel. Sângura care te-a văs't cân l-ai loat a fost Răbăgioaia, iea i-a spus lu' Zbârţ după atâta timp, că şî asta – n-a avut de lucru, nu putea tace hă- luia din gură?

— Şî tale de ce i l-ai dat?

— Da', ce, vreai să mă bat cu iel?

Atunci am izbucnit în plâns… Mi-am revenit însă repede, am aruncat cât colo *telteul* cu buruian şi am luat-o la fugă pe drum în sus.

— Un'te duci, bă, primitule? — a apucat să-mi strige taică-meu în urma mea, dar n-a mai primit niciun răspuns…

Am alergat cât am putut de repede la Zbârţ, stătea pe Uliţa Cimitirului.

— Marinică, tată, n-am ce-ţ' face, ie că- ţălu' mieu şî nu ţî-l dau, na! — mi-a spus Zbârţ. Oite, dacă vrei, ia ici'şa trei lei de biscuiţ' şî de bomboane drept mulţumire că mi-ai văs't de iel estea trei luni de zâle.

— Nu-m' trebe banii tale, eu îm' vreau căţălu' înapoi!

— E, asta nu să măi poate! — mi-a mai zis Zbârţ, închizându-mi poarta în nas, după care mi-a întors spatele şi a intrat iute *su şop*. Bulfei nu se vedea pe nicăieri, deşi am mai stat în faţa casei lui Zbârţ, căutându-l cu privirea. În cele din urmă, am izbucnit iarăşi în plâns şi am plecat amărât acasă...

Rememorând acest episod din viaţa mea, îmi amintesc cu

duioşie, chiar şi acum după atâta amar de ani, spusele lui Thornton Wilder: „Toţi cei care îşi consacră toată viaţa dragostei, nu vor putea niciodată să ne spună mai multe despre acest subiect decât un copil care şi-a pierdut câinele”.

Anul următor, pe la mijlocul lunii oc- tombrie, într-o seară caldă şi limpede ca lacri- ma, cu înălţimile dimprejurul satului *pictate* în tot felul de nuanţe coloristice, stăteam *pă blană* în faţa casei noastre. Deodată, de după Cot, a apărut un ciopor mare de oi. Din coada cioporului am văzut un câine mare şi fioros care a început să latre cu putere şi să alerge spre mine cât îl ţineau picioarele, speriind grozav oile şi pe cei doi măgari care cărau *târha- tul*. Eu am înlemnit pe loc. Câinele, ajungând în faţa mea, a sărit cât era de mare pe mine, punându-mă la pământ şi-ncepând să mă amuşine, chicotind bucuros nevoie-mare. M-am ri- dicat cum am putut în coate şi am rămas aşa, pe jos, paralizat de frică, neştiind ce să fac, timp în care el mă tot lingea pe gât şi pe faţă, continuând să chicotească vesel. Într-un târziu am realizat că nu voia să-mi facă niciun rău, dimpotrivă, se bucura că mă vede ca un vechi prieten pe care nu-l mai văzusem demult.

Dar de unde mă putea cunoaşte namila aceea de câine? Nicio clipă nu mi-a trecut prin cap că ar putea fi vorba tocmai de Bulfei! Am reuşit să mă trag înapoi încetişor, pe coate, să mă ridic uşurel şi să mă aşez din nou pe bancă. În acest timp, câinele a continuat să latre şi să chicotească, sărind în jurul meu după care, periodic, îşi punea picioarele de dinainte în jurul mijlocului meu şi-şi întindea botul cu limba scoasă către faţa mea. Între timp, Mihai Jerpelea, stăpânul oilor, s-a apropiat de noi, s-a aşezat şi el alături pe bancă şi privea curios scena. La un moment dat m-a întrebat:

— Marinică, tată, de un’ te cunoaşte, bă, câin’le ăsta al mieu?

— Nea Mihai, al naibii să fiu ieu dacă am habar! Da, de unde-l ai tale?

— Ia, l-am cumpărat di la Zbârţ iest-an, după ce-am coborât oi’le di la munte.

Abia atunci am realizat că era vorba despre Bulfei! Bucuros de întâlnire, când a să- rit din nou pe mine, i-am prins capul mare cu mâinile şi l-am strâns tare la pieptul meu, timp în care şi el mi-a cuprins mijlocul cu picioarele din faţă şi mă strângea la fel.

— Ce-ai zâs tale? Păi, tale ştii că ieu am îngrijât trei luni de zâle de câin’le ăsta cân’ ierea doar un căţăluş? Şî ştii tale cum i-am pus ieu

numele atuncea? Bulfei! La tale cum îl cheamă?

— Bă, băiete, atunci cân' l-am cumpă- rat, Zbârţ mi-a zâs că-l cheamă Vlaicu. Da', de un'e până un'e-ai ajuns tu să vez' de iel?

I-am povestit atunci lui Mihai Jerpelea cu de-amănuntul cum l-am găsit în primăvara anului care trecuse umblând fără rost pe drum şi cum l-am luat acasă la îndemnul Răbăgioa- iei, care apoi, tot ea i-a spus lui Zbârţ unde e căţelul lui, iar procletul a venit şi mi l-a luat...

— Da? Chiar aşa a fost? Mie Zbârţ nu mi-a zâs nimica atuncea cân' l-am loat di la iel. Ei, vez', de-atuncea te cunoaşte, animal'le nu uită niciodată pă omu' care le face un bine, cu atât măi mult câinii, cu care nu de puţâne ori eu mă-nţăleg măi bine decât cu oamenii. Marinică, tată, să ştii şî tu că niciodată de cân' sânt ieu la oi n-am avut câine măi bun ca Vlaicu – mi-a mai spus el, după ce euforia revederii a trecut, iar câinele stătea acum cu botul pe genunchii mei, privind curios când la mine, când la ultimul lui stăpân.

În timp ce stăteam de vorbă cu Mihai Jerpelea, au apărut şi ai mei. S-au minunat, firește, de cum arăta Bulfei, care i-a recunoscut şi pe ei, aşa cum o făcuse mai înainte cu mine. Pe ei nu i-a mai speriat, fiindcă au văzut că eu îl mângâiam pe cap, dar nici ei n-au realizat că e vorba tocmai de căţelul luat de mine de pe drum în urmă cu un an şi jumătate.

Bulfei-Vlaicu abia a vrut să se despartă de mine. Mihai Jerpelea a fost nevoit să se întoarcă de mai multe ori după el, sfârşind prin a-l lega cu o curea şi a-l trage după el. Chiar şi aşa, câinele se tot uita înapoi şi scheuna cu jale. Fără să-mi dau seama, lacrimi mari au început să mi se rostogolească pe obraji...

VIII

Mai bine de trei ani n-am mai avut câine... Porumbii din Gruiu Pleşciorii au fost păziţi în tot acest timp de către Ursei, un câine roşu ca focul şi rău nevoie mare, pe care iniţial l-am luat cu împrumut de la Mitu lu' Niculcea, dar care, obişnuindu-se repede, stătea mai mult la noi decât pe Mal la stăpânul lui de drept.

Locul numit La Cimitir fusese demult împărţit de moşu' Chircuţ între Mama Moaşa (Găzăroaia), nea Ilă, nea Titu şi tatăl meu. Astfel, Găzăroii i-a revenit partea arabilă ră- masă după donaţia pentru

cimitir a bunicii ei, Bărnoaia, iar livada de pruni de pe coastă a fost împărţită în mod egal între cei doi unchi şi tatăl meu. Drumul spre livada noastră de pruni de La Cimitir trecea prin faţa gospodăriei lui Dumitru Ureche, zis Mitu lu' Niculcea care *ţânea* pe fata lui Cam sau Cămulete, vecinul lui moşu' Hobza în Câmpuri. Casa şi grajdul lui Mitu lu' Niculcea *du pă Mal* erau mai sus de drum, pe un dâmb, şi mai sunt şi astăzi, dar stăpânite de nevastă-sa, căci Mitu „s-a dus demult la Bărnoaia". De câte ori treceam pe acolo, de *su' şop* se repezeau la poartă să mă sfâşie, nu alta, doi câini roşii, nu foarte mari, dar tare fioroşi şi gălăgioşi; erau Ursei şi ma- ma lui. De fiecare dată treceam cu teamă pe acolo şi mă gândeam că dacă ar fi rupt o ulucă de la gard sau dacă şi-ar fi luat avânt de pe dâmb şi ar fi sărit afară din curte, precis m-ar fi sfâşiat la câtă ură aveau în priviri atunci când mă lătrau şi-şi arătau colţii, urmărindu-mă de-a lungul gardului de la uliţă al curţii gospodăriei lui Mitu lu' Niculcea; în fine, ajunsesem să ne urâm reciproc, ce mai! De aceea, întotdeauna când plecam pe Mal să mă duc La Cimitir, aveam grijă să iau cu mine o bâtă sau o traistă cu pietre.

Pentru că aveau doi câini, maică-mea i-a zis într-o zi Măriei lu' Mitu lu' Niculcea:

— Fă, Mărio, văz că voi aveţ' doi câini, nu ne daţ' şî noo unu', v-îl plătim, noi nu măi avem câine şî ne trebe şî noo la porumbi în Grui, şî pă lângă casă ie bine să aive omu' un câine, he, ce zâci, fă?

— De, fă, Oară, ieu ştiu ce să zâc, fă, să-l întreb şî ieu pă Mitu al mieu să văz iel ce zâce.

— Bine, fă, Mărio, întreabă-l ş-apăi îm' spui ce-aţ' hotărât.

După vreo două zile, Măria lu' Mitu lu' Niculcea a venit la noi cu răspunsul:

— Oară şî Măriene, să nu ne-o loaţ' în nume de rău, da' Mitu al mieu a zâs că iel nu vinde niciun câine. Totuş' e dispus să vă îm- prumutăm unul ca să vă păzască şî voo porum- bii, nu ne daţ' nimica pentru asta numa' să-l îngrijâţ' cum trebe, să nu-l lăsaţ' nemâncat şî fără apă.

— Ce hăla' are, fă, Mărio, Mitu al tău? — a sărit atunci cu gura taică-meu. Păi, bine fă, ce e aia *să-mprumuţ' câine*, cine-a măi auzât de-aşa ceva? Las' că vorbesc ieu cu iel, îi dau o ţuică la Trocărel şî-l conving eu să-m' vânză un câine.

— Măriene, poţ' să-i tot dai, n-o să să lase, e-ncăpăţânat ca un catâr.

— Lasă, fă, ce hăla, că n-o fi dracu' atât de negru – i-a mai zis taică-meu Măriei lu' Mitu lu' Niculcea.

Femeia a avut dreptate: Mitu nu s-a lăsat, dar ţuica tot i-a băut-o lui taică-meu, aşa că a rămas valabilă varianta cu împrumutul. Nu mi-a venit să cred când, a doua zi spre seară, l-am văzut pe taică-meu venind de pe Mal de la Mitu lu' Niculcea cu Ursei după el, legat cu un lanţ.

— Uite, bă, de-acuş-năinte pă Ursei îl legăm la porumbi în Grui ca să-i păzască, ia fă tu bine şî-mpreteneşte-te cu iel că tu-i duci de-acii-năinte mâncare şî apă în fiecare zî, hai, ia pune-i mâna pă cap şî-l mângâie!

— Vai de mine şî de mine, tăticule, ieu nu pui mâna pă iel, de-atâtea ori a vrut să mă muşce împreună cu mă-sa, javra asta roşie ca un drac.

— Bă, ia vez'tu cum vorbeşti, nu-l pomeni p-ăl cu coarne c-acuş îţ' arz una piste gură, ai înţăles? Ia, pune mâna pă iel, dacă-o-ncerca să te muşte, îl trag ieu de lanţ, da' fă-o liniştit, fără teamă, că câin'le sâmte cân' omu- li-i-e teamă de iel ş-atuncea sare să-l muşce. Hai, aşa, fără teamă!

Mi-am apropiat încet mâna deasupra capului lui Ursei, care a întins botul umed şi a început s-o adulmece.

— Aşa, aşa, acuş lasă uşor mâna pă ca- pu' lui – mi-a zis atunci şoptit taică-meu.

I-am atins uşor capul lui Ursei, care l-a lăsat în jos şi a venit apoi încet cu el între pi- cioarele mele. În timp ce-l mângâiam, şi-a ridi- cat capul spre faţa mea şi apoi şi-a ridicat şi laba piciorului drept din faţă, pe care mi-a pus-o pe pulpa piciorului meu stâng. Eu i-am prins-o cu mâna stângă, în timp ce cu dreapta am continuat să-l mângâi pe cap.

— Aşa! Acuş du-te şî adăi un bruş de mămăligă şî dă-i să mânce – mi-a mai zis taică-meu după un minut sau două.

M-am dus în bucătărie, am luat *un bruş* de mămăligă, dar şi o coastă de porc din mâncarea de varză pusă la fiert de maică-mea şi i le-am dat să le mănânce din palmă... Câinele a mâncat fără grabă, tacticos, a pufăit mulţumit pe nas şi a început apoi să-mi lingă mâna; gata, devenisem prieteni...

Ursei şi-a făcut bine datoria la porumbi în Gruiu Pleşciorii. Când avea *tura liberă* şi când se-ntorcea din tura de zi de la Sibiu, căci era ceferist şi făcea naveta, porumbii erau păziţi de taică-meu, în rest – de

mine şi de verişorii mei, aveau şi ei porumbi *rozor* cu noi. Uneori mai venea şi maică-mea, dar îi era tare urât şi frică *de lighioane*. Ursei se plimba toată ziua legat cu un lanţ pe o sârmă întinsă de la un capăt la altul al locului cultivat cu porumbi. Înspre Valea Viei avea o colibă unde se adă- postea de ploaie, iar în partea cealaltă era un grajd de bârne unde, la fel, se adăpostea când vremea era rea. Noaptea era lăsat liber, nu pleca de capul lui, fiindcă era cineva tot timpul cu el acolo, de cele mai multe ori – taică-meu, cum, am mai spus. Cei care păzeam porumbii, făceam focul în două locuri – la grajd şi în partea cealaltă a locului, spre Valea Viei, lângă coliba câinelui. De obicei, paznicii porumbilor dormeau noaptea, din când în când mai dădeau ocol locului să-l verifice, apoi se culcau la loc. Când câinele începea să latre şi să alerge încoace şi-ncolo, era semn că porumbii urmau să fie atacaţi de viezuri, porci mistreţi sau urşi. Atunci, cel care-i păzea se scula şi împreună cu câinele şi făcând mare scandal – suna o talangă, bătea într-o tinichea şi hăulea cât îl ţineau *bojogii* –, treceau la respingerea atacu- lui sălbăticiunilor.

Când nu era sezon de păzit porumbii în Gruiu' Pleşciorii, Ursei făcea naveta între casa noastră şi casa lui Mitu lu' Niculcea, stăpânul lui de drept, uneori o aducea şi pe maică-sa la noi, înţelesese şi el că *mielu' blând suge de la două oi*, nu era deloc prost. Bineînţeles că avea grijă de casa noastră la fel cum avea şi de casa stăpânului său, era rău tare, ferit-a sfântul ca cineva să facă un pas spre intrare, că-i şi sărea la picior, în rest n-avea el treabă cu trecătorii. Fiind tot timpul sătul, nu era deloc obraznic atunci când i se da de mâncare. Curios, deşi mânca din două părţi, nu se-ngrăşase deloc, era în schimb suplu şi puternic, deşi nu avea talia prea mare.

După vreo trei sezoane de păzit porumbii în Gruiu' Pleşciorii, aveam şi noi din nou câinele nostru, pe Deta, iar Ursei a început să vină din ce în ce mai rar pe la noi, căci maică-mii, zgârcită cum era, nu-i convenea să *hărănească doo guri de câine*. Totuşi, pe furiş, eu îi dădeam să mănânce şi lui. Dar, gonit azi-gonit mâine de către maică-mea, Ursei a sfârşit prin a nu mai veni pe la noi... De atunci înainte însă, nici el şi nici maică-sa nu se mai repe- zeau la mine să mă muşte când treceam prin faţa casei lui Mitu lu' Niculcea, dimpotrivă, ne întâlneam ca prieteni, eu având întotdeauna grijă să le iau câte ceva de mâncare.

IX

Prin primăvara anului 1967, ieşind din casă, l-am văzut pe vecinul nostru de peste drum – Ion Mandea, zis Lisaveta, trecând la vale cu o *târnă* din care scheunau ascuţit şi dureros patru căţei atunci fătaţi; orbi şi fără apărare, păreau nişte viermi uriaşi care se miş- cau chinuit, fiecare căutând să iasă deasupra celorlalţi.

— Nea Ioane, une duci tale căţăii ăia? — l-am întrebat pe Lisaveta.

— Ia, îi duc să-i dau pă Boia ca să scap de iei, sânt căţele dă-le-ncolo, n-am nevoie de căţele, am oprit doar un câine.

Speriat de ce-avea să facă, eu i-am zis repezit lui Lisaveta:

— Nea Ioane, fie-ţ' milă de iele, nu le omărî, oite, după ce căţeaua tale le înţarcă, îţ' promiţ' ieu că-ţ' cumpărăm noi una, iar pentru elelalte trei mă angajăz tot ieu să ţî le vânz, hai zău, nu le omărî.

— De, bă, Marinică, ieu ştiu ce să zâc... — mi-a răspuns cu îndoială Lisaveta.

Între timp a ieşit din curte şi taică-meu care, văzând despre ce e vorba, mi-a spus:

— Ia, ascultă, bă, de cân' ieşti tu negus- tor de câini, he? Dacă ierea vorba de unu' sân- gur hai, măi treacă-meargă, îl loam noi, da' să te angajăz tu că vinz' alţî trei? Şî măi sânt şî căţele pă deasupra!

În cele din urmă l-am convins pe taică-meu ca Lisaveta să ne oprească una dintre ele. Acum problema era pe care s-o opresc dintre cele patru? Am stat mult să mă gândesc, uitân- du-mă în târnă la ele cum se zvârcoleau oarbe şi fără ajutor, ţipând sfâşietor... Aş fi vrut ca nu eu să fi fost nevoit să aleg, fiindcă eram conştient că pe trei dintre ele le condamnam la moarte, dar n-am avut încotro.

— Hai, bă, odată, tu vrei căţăl, tu alege! — m-a adus repede cu picioarele pe pământ gla- sul poruncitor al tatălui meu.

În sfârşit, am ales una, dar cam la ni- mereală, era albă cu câteva pete mici, negre şi maronii, parcă fusese stropită cu vopsea. Am dus-o acasă la Lisaveta, dându-i-o nevesti-sii, căreia i-am spus tot aranjamentul – s-o ţină la ei până o înţărca-o maică-sa şi după aceea o cumpărăm noi. După trei luni, taică-meu i-a dat 15 lei lui Lisaveta şi am adus-o acasă la noi pe Molda, aşa i-am zis eu căţelei aceleia. Tai- că-meu, în schimb, i-a zis pur şi simplu Lisa- veta, că de la el o luase

doar, Molda i se părea un nume prea sofisticat pentru o căţea. De câte ori îi atrăgeam atenţia că n-o cheamă Lisaveta, ci Molda, el mă lua *în tărbacă*:

— Bă, mă laş' cu numele ăsta boieresc! Păi, ce, bă, javra asta di la Lisaveta să compară cu căţeaua lu' Bogdan care-a întemeiat Moldo- va? Eu unu' îi zâc Lisaveta, tu zâ-i Molda, să vedem care nume prinde al tău sau al mieu, na!

N-a *prins* niciunul, nici altul, ci un al treilea – Deta, e drept, mai apropiat de numele dat de taică-meu decât de cel dat de mine... Dar, de unde până unde – numele ăsta?

În anul acela, pe 14 decembrie, s-a năs- cut sora mea Ana-Angela, *decreţel* de! Peste doar două săptămâni şi trei zile eu împli- neam... 15 ani, eram în clasa a VIII-a şi urma să dau examen la liceu, „or'unde, şî la Brezoi, numa' să răuşăsc" – îmi spuneam îngrijorat în gând adeseori. În acea zi, întorcându-mă de la şcoală, am găsit-o pe maică-mea în pat, iar alături, înfăşată, o mogâldeaţă de fetiţă negricioasă, sugând cu voluptate la pieptul ei. Mama Moaşa, Găzăroaia, sora mai mare a lui taică-meu, doftoroaia satului, mai era încă la noi, o *instruia* ce şi cum pe cumnată-sa. Maică-mea născuse *la bătrâneţe*, cum aveau să comenteze *muier'le* prin sat în derâdere, deşi prea bătrână nu era. Avea 34 de ani, dar şi pe mine *băiat mare*, şi nu se făcea să mai rămână *grea*; grea, borţoasă – tot un drac!, era ruşine, ce mai, dar, de, „Ceauşăscu cu decretul lui lovi-l-ar dălacu' să-l lovească!". Şi cât a umblat ea pe la doctori după ce m-au avut pe mine!… Voia să mai aibă măcar încă un copil ca să am şi eu un sprijin după ce ei n-or mai fi, căci nu credeau că eu o să mă căsătoresc şi o să am şi copii, mă născusem cu o boală neuromotorie congenitală, iniţial doctorii au decretat că ar fi *sechele postpoliomielitice*, când de fapt era vorba de o tetrapareză spastică, mai precis, boala se chema *Maladia Little*, fapt pe care l-am aflat abia când devenisem student.

Mama Moaşa se cinstea cu ţuică, aşa cum făcea de fiecare dată după o moşire, sfâr- şind prin a se îmbăta criţă, tot de fiecare dată.

— Lasă fă, cumnată, nu mă măi dădăci atâta, sunt şî ieu muiere-n toată firea, oi ştii ce am de făcut, ce moartii, zău aşa! — îi tot zicea maică-mea sătulă de dădăceala ei.

— De, fă cumnată, oi fi tu muiere-n toa- tă firea, da' de cân' n-ai măi crescut tu copil de ţâţă, hai, ia să văz, ce măi zâci? — a împuns-o iute moaşa pe cumnată-sa.

Maică-mea s-a făcut că nu pricepe alu- zia, voia să scape mai repede de ea, poate de data asta nu mai pleca pe zece cărări, e drept, doar trecea drumul, dar *ț'-ai găs't*! — cumnată-sa Găzăroaia nu *s-a dat dusă* de la noi decât seara târziu, și, bineînțeles, pe zece cărări căci altfel ar fi stricat *tradiția*…

Eu m-am bucurat tare mult că, în sfâr- șit, am și eu o soră. Suferisem cumplit până a- tunci că nu avusesem și eu frați și surori, cum erau, de exemplu, la nea Ilă, cinci la număr. Pentru că eram singur la părinți, nu era zi de la Dumnezeu să nu trec pe la verișorii mei, scoțând-o adesea din *țâțâni* pe lea Florica – nevas- ta lui nea Ilă, care era sătulă de-ai ei. Am arătat doar cum mă înființam acolo de cel puțin două ori pe săptămână, seara, când se așezau la masă și când *aginam* de pe margine, doar-doar m-o chema și pe mine lea Florica să gust *numa' o țâră* din ceea ce mâncau ei...

Deși eram bucuros că am și eu o soră, – chiar eu i-am ales și numele – Ana-Angela i-am zis –, mă gândeam totuși cu groază că a doua zi, la școală, colegii vor face *mișto* de mine că maică-mea *a fătat* așa bătrână și cu băiat așa de mare. Într-adevăr, așa a fost – de ce m-am temut, n-am scăpat! Dintre toți cole- gii mei de școală, cu care de-a lungul anilor avusesem nenumărate conflicte sfârșite adese- ori cu bătăi – așa, spastic cum eram, nu mă lă- sam învins cu una cu două, ba, de multe ori, eu eram cel care ieșea învingător –, doar Noneț al lui Clopățăl s-a găsit să-mi strige, pe când intram șontâcăind în clasă:

— Bă, Marinică, nu ne-ai adus și nouă niște curastă, bă, c-am auzât c-a fătat mă-ta?

Atâta mi-a trebuit! M-am repezit la gâ- tul lui Noneț și am început să-l împing, strân- gându-l cu putere de gulerul hainei și strigân- du-i ca scos din minți:

— Bă, te-n p… mă-ti, tu vorbești bă, tu, care mă-ta a fătat odată cu sor'-ta, nașterea și parastasu' mamii cui te-a făcut, de țâgan ce iești!

Desigur, Noneț nu era *țâgan*, iar eu nu aveam nimic cu acest soi de oameni, n-am stat eu în bancă, ani de-a rândul, cu Neluț al lui Ilie Țiganu'? Eram chiar prieten cu el, dar cel care mă jignise era mai negricios la față decât pri- etenul meu țigan. Și unde mai pui că eram și rude: Hobzoaica, bunică-mea, era cumnată cu mama lui Noneț, acesta venindu-mi mie unchi și maică-mii – verișor primar. Noneț era, bine- înțeles, sănătos și mai zdravăn decât mine: ju- ca fotbal foarte bine, nu era zi să nu se urce în vârful catargului roșu din curtea școlii, unde,

ocazional, era arborat steagul României sau al partidului, se urca pe stâlpii de telegraf şi tre- cea drumul atârnat în mâini de cablul care, din loc în loc, lega capătul unor stâlpi, de cel al altora asemănători, dar fără sârme, care erau plantaţi peste drum. Atunci însă, surprins de violenţa atacului meu, el s-a dat câţiva paşi înapoi şi a căzut pe spate cu mine deasupra, agăţat de gulerul hainei lui. Noneţ s-a lovit destul de rău la coaste şi la cap de marginile băncii peste care căzuse cât era de lat şi a în- ceput apoi să plângă şi să strige ca din gură de şarpe:

— Aoliuuu, ce mi-ai făcut h're-ai tu al draculi să fii? Te omor, tu-ţ' mama ta!

Dar nu mai era în stare de nimic… Rămăsese pe bancă încovrigat, ţinându-se cu mâinile când de cap, când de spate. Domnul Mişu Daneş, profesorul de matematică, tocmai trecea pe coridor spre clasa la care urma să intre la oră şi, auzind ţipete în clasa a VIII-a, a venit într-un suflet acolo să vadă ce se întâmplase. Aflând cum ajunsesem să sar la bătaie, *domn'* Mişu mi-a zis:

— Să-ţi trăiască sora, măi băiete, şi să vă bucuraţi de ea! — iar pe Noneţ, aşa *olicăit* cum era, l-a mustrat aspru (dacă acesta n-ar fi fost deja *tăbăcit* de mine, precis ar fi *încasat-o* şi de la el):

— Costea Ion, ţie nu ţi-e ruşine să-i vor- beşti aşa colegului tău de clasă?! Ce e-n capul tău, măi băiete? Mai sunteţi şi rude! . . .

Cât priveşte reproşul meu adresat lui Noneţ, aşa era: râdea ciob de oală spartă! Ma- ma lui Noneţ, Ghiţa lu' Clopăţăl, născuse în acelaşi an cu fiică-sa – Tia lu' Dinu Vrelea, la doar o lună diferenţă, pe Tiuţa, colega noastră de clasă, Hereşanu Filofteia la catalog.

Pe cât a umblat maică-mea pe la docto- ri ca să mai aibă copii după mine, pe atât de mult a umblat după ce rămăsese gravidă ca s-o avorteze pe Angela, dar cumva aşa – natural, căci nimeni nu se încumeta să-i facă *reclaj*. Doctorii nu *se băgau* decât pe bani grei, iar Mama Moaşa sau alte bătrâne din sat, care *lucrau* cu ierburi otrăvitoare sau cu fusul, nu mai îndrăzneau să facă aşa ceva de frica puşcă- riei. Şi aşa, maică-mea, după ce burta a început să i se iţească, muncea mai abitir decât o făcu- se până atunci, şi nu era deloc o femeie leneşă. Dimpotrivă! Îl scotea din sărite de multe ori pe taică-meu cu „Hai, Măriene, că acuş' să face sară şî nu gătăm!", „Hai, Măriene, că vine ploaia şî să strică pologu'!", „Hai, Măriene, să facem!", „Hai, Măriene, să dregem!"… Acum, parcă înnebunise! Dădea cu sete în pământ cu sapa, la fel – cu toporul în lemne; ridica cu fur- ca sau cu *ţăpoiul* maldăre

uriaşe de fân, pe ca- re le căra apoi în spate sau le dădea pe claie; căra pe umăr cele mai grele *ţăndări* de lemn; umplea cu vârf *telteul* cu cartofi şi-l sprijinea pe burta iţită; împingea icnind ca moşu' Hob- za, tatăl ei, la roţile carului, după ce insista să-l umple *ochi* cu saci cu cartofi pe care tot ea-i căra în spate – toate astea doar-doar i s-o face rău şi o *lăpăda*, se gândea că autorităţile nu-i puteau face nimic, era prea bătrână pentru a mai putea duce o sarcină normală, avortul ar fi fost cumva natural. De nenumărate ori, cât a fost gravidă, taică-meu îi striga furios:

— Fă, muiere, tu-ţ' care Dumnezău te-a făcut la mă-ta, ce faci tu, fă, vrei să lapez' co- pilu'? C-acuma-ţ' trag ieu vro doo, de-ai să-l lapez' urgent, criminalo, ce ieşti!

În acele momente, maică-mea, cu toate că era o femeie credincioasă, uneori chiar bi- gotă, se gândea în sinea ei: „Iii, unde nu dă Dumnezău să-m' tragă beţâvu' ăsta o bătaie soră cu moartea, să scap şî ieu de belea!"… Ajunsese să-şi dorească ceea ce ura ea cel mai mult: să vină taică-meu odată beat criţă şi s-o ia la bătaie, dar bătaie zdravănă ca să scape şi ea de sarcina aceea care o înnebunea, nu alta…

După cea de-a şasea lună de sarcină, maică-mea făcea periodic greva foamei: nu mânca decât o dată pe zi, şi atunci foarte puţin, tot aşa, doar-doar s-o-ntâmpla ceva cu ea şi-o *lăpăda*. Odată, chiar eu i-am strigat enervat la culme de îndărătnicia ei:

— Da', pune la naiba mâna şî mâncă şî tale ca lumea, că mâine-pomâine oi face vr'o mâţă jâgărâtă! — după care am ieşit iute din ca- să, ruşinat şi trântind uşa după mine; n-am mai auzit răspunsul ei…

În timp ce toţi ai casei, atunci când ve- nea vorba de faptul că rămăsese *grea*, pome- neau doar cuvântul *copil*, eu o nimerisem, cel puţin în ceea ce priveşte sexul. Ana-Angela nu era însă deloc o *mâţă jâgărâtă*, ci o fetiţă per- fect sănătoasă, în ciuda atâtor tentative de-ale maică-mii de a scăpa de ea.

De multe ori, trecut fiind de prima tinereţe, mă şi minunam de cum le potriveşte Dumnezeu pe toate... Căci iată, nu este o minune că o fiinţă nenăscută încă este con- damnată la moarte de chiar cea chemată să-i dea viaţă dar, cu toate astea, Dumnezeu a avut grijă de ea? Nici nu vreau să mă gândesc ce m-aş fi făcut dacă aş fi fost singur la părinţi, fără soră-mea şi familia ei, necăsătorit şi fără cei doi copii sau, poate şi mai rău – dacă aceştia m-ar fi dezamăgit, şi asta, în primul rând nu din

vina lor, ci a mea, evident, fiindcă n-am fost în stare să-i cresc şi să-i educ aşa cum trebuie? Aşadar, Sebastian şi Alexandra au devenit în cele din urmă cele mai importante *realizări* ale vieţii mele, băiatul – inginer IT în Bucureşti, fata – medic rezident în Cluj, amân- doi la casele lor... Viaţa m-a convins de nenu- mărate ori că Dumnezeu nu dă omului decât cel mult cât poate duce şi că important este să nu abandonezi nicicând lupta cu vicisitudinile ei; la urma urmei, nu contează decât ceea ce lasă omul în urma sa...

Vă înşelaţi amarnic dacă o să credeţi că pe mine m-au ocolit necazurile, dimpotrivă, dacă mă uit în urmă şi văd prin câte am trecut, îmi dau seama cu groază că aş fi putut claca de nenumărate ori dacă..., dacă Cineva acolo sus n-ar fi hotărât altfel! Ei, şi aici resimt eu cu tărie adevărul crunt al spuselor lui Leon Blay: „Suferinţa poate trece, dar faptul de a fi suferit nu se şterge niciodată!". Stigmatul acesta îl suport însă mai uşor datorită tuturor celor dragi mie, familiei mele – fapt pentru care-I sunt recunoscător lui Dumnezeu...

Încă înainte de a merge singură în picioare, soră-mea Ana-Angela, căreia noi îi spuneam Geli, începuse să vorbească. Aşa că între Molda – numele dat de mine căţelei cumpărată de la Lisaveta, şi Lisaveta – numele dat de taică-meu, ea l-a reţinut pe cel din urmă; dar, cum nu putea pronunţa Lisaveta, ea îi zicea Deta! Ei, şi Deta i-a şi rămas numele!

La maturitate Deta părea o corcitură de ciobănesc mioritic, era de talie mai degrabă mică şi avea un păr lung şi mătăsos care-i sălta pe spate când mergea. Era foarte ascultătoare şi bărbată, dar când îi era prea foame, devenea foarte obraznică şi nu se lăsa până nu obţinea mâncare suficientă pentru a se sătura. Acasă, domeniul ei era podişca din faţa intrării. Nu avea treabă cu trecătorii sau, cel puţin nu cu toţi. Era de-ajuns însă ca cineva să facă un pas spre intrarea în casă, că Deta începea să mârâie la intrus, arătându-şi colţii; pe-al doilea dacă-l făcea – îi şi sărea la picioare. Avea ea însă *clienţii* ei, pe care nu-i ierta, indiferent unde se aflau, şi ea-i vedea. Unul dintre ei era Mărian Frântu cu cei doi câini-lup ai lui…

X

Mărian Frântu era un vechi ilegalist devenit celebru nu numai în

Grebleşti, ci şi în toată Loviştea pentru opoziţia sa curajoasă împotriva colectivizării, ceea ce nu era deloc conformă cu *linia partidului* în care se înscrisese încă dinainte de război. Înalt, slab, dar vânjos, brunet, cu privirea întunecată şi pătrunzătoare, purta plete şi barbă lungă până la brâu. Umbla vara îmbrăcat într-o pelerină neagră, lungă până la călcâie, iar iarna – într-un palton la fel, fiind însoţit în permanenţă de doi câini-lup. Tăcut şi solitar, nu dormea vara acasă, ci unde- va pe malul Oltului, unde avea un teren pe care-l cultiva cu porumb şi legume. Acolo, la Cânşor, era *reşedinţa* lui de vară, o colibă din lemne acoperită cu carton gudronat. Îşi făcea mâncare în cutii de conserve goale pe o vatră improvizată, folosind apă chiar din Olt, pe care o şi bea, ceea ce era pentru consăteni de mare mirare cum de nu se îmbolnăvea. Uneori da la peşte cu *plaşca*, intrând în apă până la brâu, nu se-ncurca el cu undiţa. Alteori îi ajuta pe cei care prindeau peşte clandestin cu *hălăul*: Buzărnea, Ion Frântu – zis Râpu, Dinu Fetelea – zis Rancotă sau Laie Fetelea – zis Puvneci. Se pricepea la vâslit şi conducea cu dibăcie luntrea pe firul apei, mai primea şi el câte un peşte, cel mai mult îi plăcea somnul, pe atunci era plin Oltul de el.

Mărian Frântu susţinea că stătuse cu Gheorghiu-Dej în aceeaşi celulă în lagărul de la Târgu-Jiu, de unde au evadat înainte de 23 august 1944, ajutaţi de ţărănişti şi de preo- tul Ioan Marina, viitorul patriarh, pe atunci – paroh al bisericii „Sfântul Gheorghe" din Râmnicu-Vâlcea. De asemenea, el mai susţinea că rămăseseră prieteni şi că avea oricând uşa deschisă la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român. Lucrurile astea erau greu de crezut atunci, dar, peste ani, ele s-au dovedit a fi adevărate. La neîncrederea aceasta în spusele lui Mărian Frântu – „auz' colo, Mărian Frântu şî pretin cu Gheorghiu-Dej, s-o crează mutu'!" – contribuise, e drept, şi faptul că nu insista absolut deloc să fie crezut; de altfel, el însuşi amintea destul de rar despre acea perioadă din viaţa lui, nu era omul care să se bată cu pumnul în piept că, vezi Doamne, era *pretin* cu preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Române, ce mai, cu ditamai şeful statului! Pe de altă parte, Mărian Frântu fusese *încadrat* fără drept de apel de către consătenii de vază, ale căror păreri contau pentru tot res- tul satului, în categoria *prăpădiţilor*, deoarece, una la mână – era ilegalist şi, doi la mână – se purta ca un zbir cu propria-i familie care, în cele din urmă, l-a şi renegat, iar el a ajuns să ducă o viaţă solitară şi chiar promiscuă. Des- pre perioada detenţiei alături de Gheorghiu-Dej

şi cum au evadat ei în 1944 şi au stat as- cunşi o zi şi-o noapte la preotul Ioan Marina, viitorul patriarh, după care au plecat la Bucureşti „ca să facă 23 August", povestea, aşa cum am spus, arareori; pentru asta, trebuia să i se *dezlege limba* cu câteva ciocane de ţuică la MAT sau la Trocărel. Fireşte, nu era crezut decât de foarte puţini, cei mai mulţi dintre cei care-l ascultau povestind, oameni *cu scaun la cap*, îi spuneau că bate câmpii:

— Hă, hă, hă, Mărian Frântu şî pretin cu Gheorghiu-Dej şî cu patriarhu', s-o crează mu- tu'! — făcea Gogu Aslău, zis Gogu Pioresii.

— Bine, bă, păi tu ne iei pă noi de fraie- ri? — sărea cu gura pe el şi Gore Fetelea.

— Bă, dacă ie aşa cum spui tu, atuncea de ce dracu' n-îi fi ajuns şî tu pân' Comitetu' Central, sau barim ceva şăf pă la regiune? Nici la raion n-ai fost în stare să te aciuiez', cum au făcut-o alţî măi proşti ca tine! — îl *judeca* la rândul lui Rancotă.

Gheorghe Iacobescu, zis Bicosu, care se dăduse cu partidul, primind chiar şi o slujbă importantă – era ditamai preşedintele Cooperaţiei de Consum pe comună –, îi lua apărarea lui Mărian Frântu:

— Lăsaţî-l bă, în pace, nu vă gândiţ' şî voi cât a suferit iel în ilegalitate?

— A suferit pă dracu'! Atuncea când ieu luptam la Cotu' Donuli, el stătea bine mersî în puşcărie, pă masă şî casă di la Antonescu! — se burzuluia Niţă Mandea, Ţambalagiu' popii.

— Eheee, să fi stat el în prizonerat zece ani, cum am stat eu în Danbaş, la ruş', care ne munceau în mină, cel puţin dooşpe ore pă zî, de ne dehulau, leşânaţ' de foame şî ţapeni de frig… mama lor de muscali! — întărea şi Mitică Teodorescu, zis Căţea, privind trist, în gol, la amintirea celor petrecute din 1941, când căzuse prizonier, şi până în 1951, când a fost eliberat. Se uita apoi cu milă la Mărian Frântu, ştiindu-l comunist din ilegalitate, şi se tot în- treba dacă acesta ar fi putut omorî cu sânge rece, aşa cum văzuse el făcând pe cei pe care îi numea *pandurii români*, de fapt – prizonieri români, cărora sovieticii le promiseseră slujbe bune în ţară după *eliberare*, iar ei acceptaseră să facă parte din plutoanele de execuţie care lichidau cu precădere prizonieri germani.

Unchiul meu, tata Laie Şchiopu, legionarul, îl înjura printre dinţi, şoptit, dar apăsat, aşa ca pentru sine, gata parcă să-l strângă de gât pe Mărian Frântu:

— H’re-al draculi să fii tu, cu comuniştii tăi cu tot!

Nu mulţi aveau curajul să înjure regi- mul pe atunci, chiar şi în şoaptă, de obicei, erai imediat turnat la Securitate. Turnătorii se cu- noşteau însă şi se temeau de tata Laie, care fu- sese anchetat de nenumărate ori, ba chiar făcu- se şi puşcărie în două rânduri – la Aiud şi la Piteşti, în total şapte ani bătuţi pe muchie dar tot nu se-nvăţase minte, fier rău, de!...

Atunci când se stârneau asemenea dis- pute în jurul lui, Mărian Frântu nu mai punea şi el *gaz pă foc*; dădea a lehamite din mână şi, târşindu-şi picioarele, pleca semeţ, cu capul sus, pieptul înainte şi cu pelerina neagră înfo- indu-i-se pe la poale:

— Ce ştiţ’ voi? Habar n-aveţ’!

Şi totuşi, un fapt era de necontestat în legătură cu Mărian Frântu: din mare comunist ilegalist ce fusese, devenise un duşman neîm- păcat al colectivizării. La MAT, la horă, dumi- nica în drum, unde lumea se aduna la taclale, chiar şi în biserică după slujbă, Mărian Frântu îndemna lumea să nu se înscrie în colectiv, să aibă curaj şi să înfrunte comisia de colectivi- zare condusă de unul de la raion – Udeci, omul partidului, căruia lumea, văzându-l bântuind zi şi noapte prin sat, îi striga de departe:

— Huo de-ciii!

Paradoxal, într-o vreme în care alţi oa- meni erau anchetaţi – se-nţelege, în urma unor turnătorii ordinare –, că au ascultat „Europa Liberă” sau „Vocea Americii”, că au înjurat partidul sau chiar că au cântat „Deşteaptă-te române!” (tatăl meu), Mărian Frântu nu a păţit nimic. Ba, la un moment dat, s-a răspândit în sat zvonul că, exasperat fiind de insistenţele şi ameninţările lui Udeci şi ale trepăduşilor care-l însoţeau, Mărian Frântu s-ar fi dus la Bucureşti în audienţă la Gheorghiu-Dej, unde, fără prea multă introducere, i-ar fi spus acestuia hotărât:

— Bă, Ghiţă, tu la mine-n sat nu faci co- lectiv, ai înţăles?

— Bine, Măriene, nu fac, linişteşte-te! — i-ar fi răspuns Gheorghiu-Dej.

Apoi, cică, l-a ospătat, i-a dat nişte bani de buzunar şi l-a trimis la gară cu un automo- bil al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român… Or fi fost, n-or fi fost toate astea adevărate..., cert este faptul că, până la urmă, în Grebleşti nu s-a făcut colectiv. Asta, în vreme ce în satul vecin, Boişoara, s-a făcut; ba, s-a făcut chiar şi în Câineni de

Vâlcea, sat redenumit Câinenii Mari după reorganizarea administrativă din 1968, dar nu chiar colectiv, ci întovărăşire, cu doar două suprafeţe arabile: prima situată pe Malu' Podului, iar cealaltă – tocmai în… comuna învecinată, Racoviţa, în Câmpu' Sărăcineştilor.

Pe de altă parte, Mărian Frântu eşuase lamentabil ca soţ şi tată, fiind renegat de toţi ai lui. De multe ori, câte o nevastă supărată pe bărbatul ei, îi mai strigă şi astăzi, furioasă:

— Tu nu ieşti om, mă, ieşti drac, paică te-ar fi făcut Mărian Frântu!

Mai mult, chiar maică-mii îi intrase în cap că taică-meu fusese făcut chiar aşa – cu Mărian Frântu, ce mai! Bineînţeles că, de câte ori auzea această remarcă din *meliţa* ei, pe taică-meu îl apucau pandaliile. Nu-l deranja atât faptul că Mărian Frântu i-ar fi putut fii ta- tă, ci faptul că nevastă-sa îndrăznea s-o facă pe maică-sa, Chirculeasa, curvă! În orice caz, aşa cum am arătat, Mărian Frântu fusese irevocabil trecut în categoria *prăpădiţilor*, de către oa- menii de frunte ai satului, căci numai un *prăpădit* putea fi comunist şi se purta atât de rău cu nevasta şi cu copiii! Se uita totuşi că, spre deosebire de oportuniştii care se înscriseseră în partid după venirea comuniştilor la putere, Mărian Frântu o făcuse când partidul era în ilegalitate, deci din convingere cum ar veni şi nu pentru avantaje personale, aşa cum o făcuseră ceilalţi.

În ceea ce mă priveşte, l-am cunoscut pe Mărian Frântu ca pe un tip dur, foarte stă- pân pe sine, şi de aceea îl admiram foarte mult. O singură dată l-am văzut plângând: la moar- tea lui Gheorghiu-Dej, atunci când el a hotărât în mod irevocabil şi se pare că nu fără temei:

— Ruşî l-au omărât!

Mai mult, peste ani şi ani, când Mărian Frântu era de mult oale şi ulcele, aveam să descopăr că tot ce spunea el pe atunci era ade- vărat. Se întâmpla asta la comemorarea a 30 de ani de la trecerea la cele veşnice a Patriarhului Iustinian, care în perioada 1932-1947 fusese preot-paroh la biserica „Sf. Gheorghe" din Râmnicu-Vâlcea şi militant ţărănist. Evadarea lui Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu-Jiu a fost pusă la cale de către ţărănişti, pentru ca acesta să participe la *actul* de la 23 August 1944 în calitate de şef al Partidului Comunist. Forţaţi de împrejurări – maşina cu care se de- plasau făcuse pană de cauciuc, iar reparaţia nu putea fi făcută decât în Râmnicu Vâlcea, deşi iniţial nu fusese prevăzut să treacă pe aici –, fugarii şi însoţitorii lor, fruntaşi

ţărăniști din Gorj şi Vâlcea, au stat ascunşi în clopotniţa bisericii „Sf. Gheorghe” până ce s-a remediat pana. Cel care şi-a asumat protecţia lor a fost preotul-paroh Ioan Marina, militant ţărănist şi viitor patriarh sub numele de Iustinian care, datorită protecţiei de care s-a bucurat din par- tea lui Gheorghiu-Dej, a fost poreclit „patriar- hul roşu”, pe nedrept, totuşi, ţinând seama că a condus Biserica Ortodoxă Română într-o peri- oadă foarte grea, de impunere a ateismului, reuşind totuşi cu tact şi înţelepciune să evite dezastrul suferit de ortodoxie în URSS şi, chiar mai mult de atât – să protejeze clerul şi lăca- şele de cult şi să construiască altele noi, dar pe care Ceauşescu, în paranoia lui, a început să le dărâme... De altfel, propria-i moarte s-a produs ca urmare a dezastrului produs bisericilor de cutremurul din martie 1977, tocmai ieşise din spital şi văzând, din maşina în care se deplasa, o mulţime de biserici în ruine, a exclamat la un moment dat:

— Aiii, bisericile mele! — după care şi-a dat obştescul sfârşit...

Toate acestea au fost evocate de foşti colaboratori ai preotului Ioan Marina, între ca- re epitropul său şi câţiva membri ai consiliului parohial din acea vreme, la comemorarea care a avut loc la începutul lui martie 2007, chiar în biserica păstorită de el pe vremea când era pre- ot. Episodul evadării lui Gheorghiu-Dej din lagărul de la Târgu Jiu a fost descris şi de către I.P.S. Bartolomeu Anania în „Amintiri despre Patriarhul Iustinian”, lucrare inclusă în antolo- gia „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar”, editată în 2005 de către Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă al BOR. Acelaşi mare teolog, scriitor şi om de cultură, Bartolomeu Valeriu Anania, vâlceanul nostru de care ar trebui să fim mândri, menţionează evenimentul în volumul său „Memorii”, publi- cat în 2008 la Editura „Polirom”.

La sfârşitul anilor ’60, un zugrav năs- trușnic l-a pictat pe Mărian Frântu pe unul din pereţii MAT-ului, călare pe un butoi şi cu o halbă de bere înspumată în mâna dreaptă, asemănarea fiind de-a dreptul izbitoare. Fasci- nat fiind încă din copilărie de acest personaj, în lucrarea „Monografia comunei Câineni – judeţul Vâlcea”, publicată în 2008 la Editura „Fortuna”, am inclus în albumul anexat o poză a lui Mărian Frântu făcută cu vreo cinci ani înainte de moartea sa. Poza în sine este fasci- nantă, dar, vă asigur, personajul ca atare a fost, în realitate, şi mai şi!...

Ei bine, Mărian Frântu şi cei doi câini-lup ai lui erau unii dintre *clienţii* pe care Deta nu-i suporta de nicio culoare. Aversiunea faţă de ei

şi-o manifesta într-un mod cu totul apar- te, care mă făcea de fiecare dată să mă întreb de unde Dumnezeu provenea şi, ceea ce mă enerva tot de fiecare dată, era faptul că nu-i găseam nicio explicaţie; până la urmă, am tras concluzia că pur şi simplu nu-i plăceau ei cum arată şi de aceea *i se punea pata* pe ei.

Aşadar, de fiecare dată când Deta îl vedea pe Mărian Frântu flancat de cei doi câini-lup de care era tare mândru, se ascundea să n-o vadă aceştia, cel mai adesea sub podişca din faţa casei, ai fi crezut că-i era tare frică de ei… Nimic mai fals! Deta aştepta ascunsă până treceau de ea după care se apropia tiptil, se plasa strategic în spatele lor şi, la momentul oportun, îşi lua avânt şi-i sărea lui Mărian Frântu în spi- nare; în acel moment, cei doi câini-lup o ru- peau la fugă, mâncând pământul în faţa stăpâ- nului lor! Bietul Mărian Frântu!... Pe de o parte, mi-era milă de el pentru situaţia jenantă în care-l punea căţeaua noastră, iar pe de altă parte, aceeaşi situaţie mă şi distra grozav. Tare se mai enerva omul atunci, şi nu pentru că *javra lu' Mărian Chircuţ* îi sărea în spate, ci că ditamai câinii-lup, cu care el se mândrea nevo- ie mare, fugeau de ea ca nişte laşi. Ilegalistul ajunsese să poarte cu el un ciomag ciobănesc de corn şi se tot uita în toate părţile când trecea prin faţa casei noastre, dar nu ştiu cum se făcea că Deta îl păcălea de fiecare dată: atunci când răsufla uşurat, crezând că a scăpat, hop! — se şi trezea cu ea-n spinare. Şi uite-aşa, Deta noas- tră ajunsese celebră în sat datorită acestui com- portament cu totul ciudat al ei. Mai avea ea, e drept câţiva *clienţi* pe care nu-i putea suferi, dar cu niciunii nu se comporta aşa cum o făcea cu Mărian Frântu şi cei doi câini-lup ai săi…

Deta a murit în 1975 călcată de o maşină la puţin timp după ce împlinise 8 ani...

XI

La începutul lui iulie, anul următor, mă întorceam de la Iaşi în ultima vacanţă de vară din viaţa de student. Dau să intru în casă, dar pe podişcă trona *lăndărit* pe-o parte la soare un câine mare, alb, dacă n-ar fi fost atât de mare şi dacă părul de pe spate i-ar fi fost gălbui, aş fi putut jura că înviase Vlăduţ! Scosese limba de-un cot afară şi respira repede-repede, burta săltându-i ritmic în sus şi-n jos, fiindcă era tare cald. Precaut, m-am oprit la marginea drumu- lui şi mă uitam curios la

câinele acela alb ca laptele, întrebându-mă al cui o fi. El m-a simţit şi şi-a ridicat îndată capul, uitându-se plictisit aşa, dintr-o parte, drept în ochii mei pentru câteva clipe – avea nasul şi ochii negri ca tăciunele, contrastând puternic cu albul lăptos al părului –, după care şi-a lungit iarăşi botul pe ciment, cu un geamăt prelung… Am schiţat doar un pas mic spre podişcă, dar imediat câi- nele acela şi-a ridicat din nou capul spre mine şi apoi s-a săltat în şezut şi a început să-mi arate colţii mârâind. Totodată, privirea i s-a schimbat rapid, nu mai emana deloc plictiseală ca până atunci, ci de-a dreptul agresivitate. M-am retras uşurel către mijlocul drumului, fără a-l mai privi în ochi. De acolo, stând nemişcat, am fost nevoit să strig la ai mei ca să-mi dea drumul în casă, prilej pentru câine de a se ridica în picioare şi a începe să mă latre cu putere, fără însă a şi veni înspre mine, avea un lătrat puternic, profund, gros, cu ecou parcă... În sfârşit, din curte a apărut taică-meu. Deşi nu ne văzusem de la Anul Nou, în loc de cele cuvenite eu m-am şi luat de el:

— Ce e, bă, cu câinele ăsta aci?

— Ia, ce să fie, na, ăsta ie câin'le nost'u! Hai, vino-n casă!

— Păi, cum aşa?

— Ete-aşa, na! L-am cumpărat di la Stan Trocaru după Anu' Nou. Obielosu ş-a împuţâ- nat oi'le ast' toamnă şî nu măi avea nevoie de toţ' câinii, ierea o haită-ntreagă pân curtea lui, l-am ales şî ieu p-ăsta; al draculi Obielos nu s-a lăsat până nu i-am dat doo sute de lei pă iel, plus o ţuică la MAT… Hai, vino, ce naiba, stăm ca proştii-n mijlocu' drumuli?

— Bă, dacă mă muşcă?

— Bă, dacă sânt ieu de faţă nu te muşcă, hai, vino, stăi o ţârâ ici-şa pă blană lângă mine, ca să te cunoască Bălan şî pă tine.

Într-adevăr, de îndată ce şi-a văzut stă- pânul, câinele a încetat să mai latre la mine şi a început să dea din coadă bucuros, uitându-se curios când la mine, când la taică-meu. M-am aşezat fără probleme pe *blană* alături de el şi cu câinele acela mare şi alb ca laptele între noi. Nici nu m-am aşezat bine că taică-meu a şi tăbărât pe mine cu o ploaie de întrebări:

— Ia zî-m' bă, ce măi faci, ai gătat şî tu facultatea aia, ai loat repartiţia, unde-ai loat-o, în învăţământ or' în vr'o fabrică, vez' că fabri- ca nu prea e de tine, hai, zî, vorbeşte-odată!

— Ho, bă, nu mă lua aşa repede c-ame- ţesc! Nu, n-am terminat, mai fac încă un an, na, ca să ştii şi tale! — i-am răspuns eu repezit

părintelui meu.

Când a auzit aşa ceva, taică-meu îndată s-a tras înapoi, privindu-mă ameninţător:

— Bă, tu pă mine să nu mă iei cu chestii d-estea că dau cu tine de pământ cât eşti tu de mare! Păi ce, ieu te-am trimis la Iaş' să-nveţ' carte, c-alt' de lucru n-aveai de făcut acolo, şî cân' colo tu-m' vii hodoronc-tronc şî-m' spui c-ai rămas repetent tomnai cân' să termini?

— Ho, bă, ce te dai aşa la mine, ce naiba eşti aşa de repezit, hai? N-am rămas repetent, am rămas la specializare, mi s-a propus asta, poate am să lucrez şi eu în cercetare sau în învăţământul superior.

— De, bă, ieu ştiu ce să zâc, mă gân- deam că anu' ăsta ieş' şî tu pă salar, să nu măi cheltui atâta cu tine...

— Haida de, că mult aţi mai cheltuit voi cu mine, ce să spun... Uiţi că am avut tot tim- pul bursă categoria I? Dar, lasă asta, tale ce mai faci, eşti bine, sănătos, Angela, mămica unde sunt, mama mare ce mai face?

— Hait, acuş cine pă cine ia repede?

— Bine, bine, zî pă rând, aşa...

— Păi, oite, am fost în Gruiu' Pleşciorii de-am săpat cartofii a dooa oară, ne-a măi ră- mas o postaţă de ieri, am gătat măi devreme; mă-ta a rămas în Treboilea cu Angela să vază dacă e cazu' să stropim iară cartofii şî s-adune niscai lobădă şî fasole teci dacă s-o fi făcut...

— Aiii, abia aştept să facă fasole teci cu lapte acru şi untură legată. Ia, zi-mi tale – caş, urdă, brânză de burduf mai aveţi? Ah, ce dor îmi e de-o mămăligă dreasă...

— Ho, bă, că ţ-o face mă-ta ce-oi vrea. Aşa, vez'!... Hobzoaica ieu crez că ie la iea acas' în Câmpuri, n-am văst-o deloc az', şî iea ie bine, n-a dat colţu' încă...

În tot acest timp, Bălan a continuat să ne privească pe rând, rotindu-şi doar capul când spre mine, când spre taică-meu, interesat parcă de ceea ce vorbeam; mai mult, la un mo- ment dat îmi dădea impresia că el chiar înţele- gea ceea ce vorbeam, comportamentul şi privi- rea lui transmiţându-mi treptat o senzaţie tare ciudată, ca şi când el ar fi fost un al treilea interlocutor. Taică-meu, observând şi el cu cât interes ne urmărea Bălan, schimbă iute vorba:

— Da' hai, ia fă tu bine şî te-mpreteneş- te cu Bălan, nu-i aşa că ie un câine frumos? Ş-une măi pui că ie şî deştept foc, câine hârşât la oi, ce măi! Bălan, ia dă laba la tata! — a zis tai- că-meu după aceea

câinelui, întinzându-i bra- ţul drept cu palma deschisă în sus. Câinele s-a conformat îndată, tacticos, ba chiar cu o anu- me eleganţă.

— Bă, dar nu e cam bătrân, câţi ani are? — l-am întrebat eu atunci pe taică-meu, minu- nându-mă de inteligenţa câinelui.

— Păi, Obielosu, cân' l-am întrebat n-a ştiut să-m' spuie, da' după dinţ' nu crez să aive măi mult de 6 ani... Or'cum, l-am loat p-ăl măi frumos şî măi deştept din toţi pă care-i avea, d-aia mi-a şî loat atâţa bani pă iel…

Între timp, de după Cot, au apărut mai- că-mea şi soră-mea, iar după puţin timp, şi ma- ma-mare, Hobzoaica, de la ea de-acasă, din Câmpuri – bucurie mare pe toţi ai mei că m-am întors de la facultate...

M-am împrietenit repede cu Bălan, mai bine zis – el m-a acceptat fără rezerve, şi-a dat curând seama că fac parte din familie. Ei bine, dragii mei, trebuie să vă spun că n-am întâlnit niciodată un câine mai inteligent şi mai cu bun simţ ca Bălan, dacă se poate spune aşa ceva despre un animal.

În primul rând, nu sărea aşa din senin la trecători, ci doar dacă dădeau să intre nepoftiţi în casă la noi. De altfel, ce ar fi însemnat ca, într-un sat ca Grebleşti, cu câinii lăsaţi li- beri, dar nu fără stăpân, şi casele înghesuite una într-alta – ei, da, asta era o altă asemănare cu satele ardelene –, fiecare câine care păzea casa stăpânilor lui să sară aşa, una-două, la oa- menii care treceau pe drum? E drept însă că nimeni, în afară de cei ai casei respective, nu intra aşa, tam-nesam, în curtea omului, avea el grijă paznicul lătrător să-l întrebe de sănătate!

Apoi nu era un câine *stricători* – cali- tate foarte importantă fiindcă, dacă rămânea o uşă deschisă, nu intra ca să cotrobăie după mâncare, oricât de foame i-ar fi fost, aşa cum făcea Floricel, şi cum, de obicei, făceau cei mai mulţi câini; de altfel, până astăzi, deşi timpurile s-au mai schimbat, la noi în sat uşile caselor nu se încuie decât dacă stăpânii lipsesc mai mult timp de acasă, ba, de multe ori nici atunci, căci un vecin de încredere este rugat să îngrijească animalele rămase în gospodărie cât oamenii sunt plecaţi, iar pentru asta el trebuie să aibă acces neîngrădit prin toate locurile – bucătărie, curte, *pimniţă*, grajd, grădină...

De multe ori, când era cald, mâncam *în casă jos*, adică în bucătărie, cu uşa deschisă. Ei bine, Bălan nu trecea de prag, chiar dacă era lihnit de foame, ci aştepta cuminte până terminam noi de mâncat pentru ca, după aceea, să-şi primească şi el *tainul* ce i se cuvenea.

Uneori, eu şi soră-mea îi mai aruncam câte ceva şi lui în timp ce mâncam, bineînţeles – sub privirile dezaprobatoare ale lui taică-meu şi potopul de reproşuri al maică-mii. Dacă se-ntâmpla cum- va ca ceea ce-i aruncasem să cadă dincoace de prag, ei bine, Bălan nu îndrăznea să intre, ci începea să dea iute-iute din coadă şi să schea- une rugător, pufăind pe nas, până ce unul din- tre noi se ridica de la masă şi-i dădea peste prag ceea ce-i aruncase neîndemânatic mai de- vreme. În rest, aştepta dincolo de prag, stând *în coadă*, elegant şi maiestuos, era o plăcere să-l priveşti, parcă era un om de zăpadă; şi, nu ştiu cum se făcea că, privindu-l, mâncarea din faţa noastră era mai gustoasă...

Apoi, avea el un fel deosebit de a-şi manifesta bucuria atunci când mă revedea după o perioadă mai lungă de timp: nu sărea pe mine aşa cum făceau alţi câini, ci începea să latre, ţopăind într-o parte şi alta în faţa mea, pentru ca mai apoi să se învârtă în cerc în jurul meu – şi tot aşa... Cine nu-l cunoştea, când îl vedea alergând spre mine, lătrând cu putere, era convins că urmează să mă muşte şi nu-i venea să-şi creadă ochilor când constata că nu era nici pe departe vorba de aşa ceva.

Bălan evita, pe cât putea, confruntarea cu alţi câini, şi asta nu pentru că i-ar fi fost fri- că, atâta timp cât a fost în putere n-a reuşit să-l învingă niciun câine cu care era forţat să se bată. Mă gândeam eu atunci că el, un câine, avea mai multă minte decât mulţi oameni care *o caută cu lumânarea*…

La vreo trei ani, de când taică-meu l-a cumpărat de la Stan Trocaru, Bălan a început să-şi conducă stăpânul la autobuz când pleca la serviciu, era şef de manevră la CFR în Sibiu şi făcea naveta, lucra „12 cu 24”; apoi, când se-ntorcea, îl aştepta cuminte în faţa casei lui Mitică Fetelea, acolo unde era staţia. Interesant era că, deşi pentru tura de zi taică-meu trebuia să plece de acasă la 4 dimineaţa, iar când se-ntorcea din aceeaşi tură era deja 10 seara, Bălan nu renunţa la a-şi escorta cu loialitate stăpânul. Şi eu şi alţii ne tot întrebam de unde naiba ştia el când să-l aştepte la întoarcere, hai, că atunci când pleca era simplu să ştie, dar când se-ntorcea – de unde ştia? În orice caz, cu 5-10 minute înainte, Bălan se instala în gura Uliţei Cimitirului, uitându-se din când în când pe drum în sus, spre casa lui Dinică Şandru, de după care trebuia să apară autobuzul hârbuit condus de Nelu lu’ Potcoavă – un alt Ion Teşcuţ după numele adevărat –, autobuz care i-l aducea pe stăpânu-său acasă. Azi aşa, mâine aşa, a observat şi lumea obiceiul ăsta al lui, iar Bălan al nostru a început să fie simpatizat, chiar respectat.

Mulţi spuneau cu admiraţie, mai ales când vremea era rea „de să nu scoţi niciun câine afar' din casă":

— Ia uite, bă, câin'le lu' Mărian Chircuţ, cum îl aşteaptă-n zloată, săracu' de iel...

Erau şi alţii care, din când în când, văzându-l cum stătea el aşa de cuminte şi aştepta, îi aruncau în semn de admiraţie câte-un *bruş* de mămăligă sau un *ştuc* de pâine să mănânce. Dacă asta s-ar fi întâmplat de la început şi tot timpul, aş fi tras concluzia că, în conformitate cu teoria lui Pavlov, Bălan îşi formase un reflex condiţionat, dar aşa... tocmai motivaţia, condiţionarea lipsea!

Câinele ăsta se purta tare frumos cu toţi copiii. Până la vârsta de 3 ani, Sebastian, pri- mul meu copil, născut în 1982, n-a prea stat cu noi, a crescut mai mult la socrii mei, într-un sat de pe lângă Hârlău. Tata-socru ţinea enorm la nepotul lui, asta şi pentru că fratele nevesti-mii avea… patru fete! Ba, la un moment dat, a apărut şi o mică divergenţă între noi – ai mei, cel puţin, au sărit în sus ca arşi –, pentru că „bădia Sandu" – aşa i se spunea acolo, în Frumuşica –, ar fi vrut să-l înfieze şi să i se schime numele din Pătraşcu în Chirica, sau, cel puţin în Chirica-Pătraşcu. Socrul meu era un om extraordinar de harnic şi de meticulos, tare gospodar şi priceput la toate, soacră-mea îl diviniza. Făcuse războiul şi fusese cinci ani prizonier la sovietici, între 1943 şi 1948. Întors din Siberia, în şase luni şi-a ridicat casa. Toc- mai când a terminat-o a căzut de pe schelă şi şi-a rupt coloana în zona cervicală, nimeni nu mai credea că nu va rămâne paralizat toată viaţa. Cu o voinţă de fier şi cu o credinţă ne- strămutată în Dumnezeu – a stat cu trunchiul şi gâtul în ghips timp de un an şi două luni, după care a urmat perioada grea de recuperare, cu dese cure la Sanatoriul de la Agigea –, şi-a revenit complet după alţi doi ani şi s-a apucat din nou de treabă. Era pasionat de mecanica fină – avea o colecţie întreagă de maşini de cusut Singer şi Naumann, de pendule achizi- ţionate în special de la evreii din zonă; de ase- menea, mai era pasionat de electrotehnică şi electronică, de chimie şi biologie, de medicina naturistă – medicii veterinari şi chiar cei umani din comună şomau, toată lumea venea la „bădia Sandu". Meticulos şi inventiv, avea o mulţime de instalaţii şi amenajări gospodăreşti, foarte ingenioase, concepute chiar de el...

Din păcate, după ce Sebastian a împlinit doi ani, a murit de ciroză hepatică, de la faptul că ani de zile fusese şeful cazanului de

făcut ţuică al CAP-ului i s-a tras, mai precis – de la vaporii de alcool, căci altfel el nu bea deloc alcool, deşi făcea cea mai bună palincă din zonă (ehei, câte n-am „rezolvat" eu cu pa- linca aia!...). La un an de la moartea lui, s-a născut fiică-mea Alexandra, i-am dat numele acesta în memoria sa. Pentru că nevastă-mea tot intra în concediu de maternitate, l-am adus şi pe Sebastian din Moldova, voiam să mai stea şi cu noi, să se obişnuiască, venea vremea să meargă la grădiniţă, apoi la şcoală... Bineînţeles că l-am dus şi pe la părinţii mei pe la Grebleşti, unde i-a plăcut tare mult, era obişnuit cu traiul la ţară, acolo unde până atun- ci avusese libertate deplină, la oraş se plictisea grozav. Ai mei îl luau cu ei peste tot – în Treboilea, Gruiu' Pleşciorii, Valea Viei, Faţă, Capu' Dealului, Dealu' Sasului, la sapă, la *polog* – adică la strâns fânul –, la lemne, evident, însoţiţi fiind şi de Bălan cu care el se împrietenise rapid. Ei bine, oricât l-ar fi chinu- it Sebastian pe Bălan – îl călărea, îl trăgea de coadă, îi băga mâna-n gură şi-i trăgea limba afară, îl lua de picioarele de dinapoi şi mergea cu el ca roaba –, câinele suporta cu stoicism totul. Se-nţelege că, dacă unul dintre noi, cei maturi, i-am fi făcut aşa ceva, până la urmă Bălan tot şi-ar fi arătat colţii, oricât de calm ar fi fost. Pe Sebastian însă îl privea cu blândeţe înţelegătoare, spunându-şi parcă în sinea lui: „De, ce să-i fac, e copil şi el, se joacă...".

Sebastian era tare neastâmpărat când era mic, se căţăra peste tot, prin copaci mai ales, dar şi prin poduri, pe acoperişuri de grajduri chiar. Odată, în Treboilea, s-a suit într-un nuc din afara grădinii în care trebăluiau ai mei. La un moment dat, s-a auzit o bufnitură înfun- dată şi imediat Bălan a început să latre cu putere: copilul căzuse din nuc, dar n-a păţit nimic, ramurile elastice de care încerca să se agaţe în cădere i-au atenuat impactul cu pă- mântul. Speriaţi, ai mei s-au repezit îndată la gard să vadă ce se-ntâmplase. L-au văzut pe Bălan că alerga lătrând în jurul lui Sebastian, iar pe acesta că ţopăia şi striga cât îl ţineau plămânii, vorbea moldoveneşte, era o plăcere să-l asculţi:

— Mamaii, tataii, uiti, uiti, n-am paţât nieca, n-am paţât nieca...

Şmecherul, voia să preîntâmpine muş- truluiala părinţilor mei. Aceştia nu l-au bătut, le era prea drag de el ca să facă aşa ceva, dar, după ce l-au cercetat cu de-amănuntul să vadă dacă nu cumva păţise ceva, i-au ţinut copilului o *teorie* lungă cu privire la obiceiul lui de a se urca prin copaci, încât la un moment dat, copi- lul, plictisit, le-a zis cu lehamite:

— Haidi, haidi, cî di-amu'-nainti nu ma mai urcî, numa' daţî-m'

paşii odatî şî nu ma mai şiertaţ' aşe di tari!

Credeţi că Sebastian şi-a ţinut promisiunea de a nu se mai urca în copaci? Nicidecum! Da, dar de-atunci înainte, Bălan era cel care-l dădea de gol căci lătra când o făcea!

Bălan n-a mai păzit porumbii în fiecare an, toamna, în Gruiu' Pleşciorii, pentru că ai mei au început să pună acolo alternativ – un an porumb, un an cartofi. Şi cartofii, după ce se făceau, erau atacaţi de porci mistreţi, dar, mult mai rar decât porumbii. Uneori, când erau urme de râmături, Bălan era legat singur câteva nopţi şi la cartofi. Se plimba toată noaptea din- tr-o parte în alta a locului pe sârma aceea lun- gă, făcându-şi cu brio datoria; căci, porcii mistreţi, dacă dădeau peste el mai multe nopţi la rând, în cele din urmă nu mai veneau, nu erau atât de agresivi ca atunci când pe locul acela găseau porumbi, care erau mult mai buni decât cartofii şi de aceea la ei *pofteau* pe lângă porcii mistreţi şi viezurii dar, în special – urşii.

Interesant era şi faptul, remarcat de mine încă de la început, că Bălan era foarte atent la ce se discuta în prezenţa sa, în special dacă cineva i se adresa chiar lui, părând că înţelege tot ceea ce i se spune; căci, văzând cât de atent urmăreşte el discuţia oamenilor mari, nu se putea ca, măcar unul dintre aceştia, să nu-i adreseze şi lui câteva cuvinte, ca şi cum ar fi fost şi el tot om. În acele momente, mă gândeam că ce bine ar fi ca şi noi, oamenii, să ascultăm mai des ce au de spus ceilalţi şi abia după aceea să reacţionăm; dar nu, în general, oamenii, şi mai ales noi, românii, avem prostul obicei de a nu asculta şi *cealaltă parte*, con- vinşi fiind că noi, şi numai noi avem dreptate, fără să realizăm de fapt că în felul acesta nu facem altceva decât să escaladăm conflictele dintre noi.

Obişnuim să spunem că oamenii sunt superiori animalelor, pentru că vorbesc şi au conştiinţă, dar de unde ştim noi că fiecare specie nu are limbajul său şi conştiinţa sa? De unde ştim noi că un animal, şi cu atât mai mult – un câine, nu gândeşte în felul său, desigur, atunci când face ceva? În fond, şi oamenii şi animalele au aceeaşi identitate fizică şi acelaşi principiu de viaţă: voinţa de a trăi – aşa cum bine remarca Arthur Schopenhauer în eseul „Viaţa-Amorul-Moartea". Da, ne deosebim de animale prin faptul că suntem „dotaţi" cu elementul intelectual numit *raţiune*, în timp ce echivalentul acesteia pentru animale este *instinctul* (de apărare, de hrănire, de com- portament caracteristic speciei căreia îi apar- ţine etc.). Dar oare ce-l face pe un

nou născut să caute cu înfrigurare pieptul mamei încă din primele secunde de viaţă? Instinctul, desigur, căci de raţiune nu poate fi vorba imediat după naştere! Nu la fel face şi un animal abia fătat? La urma urmei, „nu este important să ştii dacă un animal are raţiune, dar trebuie să ştii că poate suferi pentru cel pe care îl consideră prieten" – aşa cum remarca Albert Schweitzer, cu precizarea că această apreciere este cu atât mai valabilă în cazul câinelui. Apoi, şi omul şi animalul învaţă pe tot parcursul vieţii, fiecare în felul lui: omul să devină raţional şi să-şi înfrângă pornirile instinctuale, animalul – să-şi rafineze instinctele, deşi probabil că în cazul acestui a procesul de *învăţare* are alte resorturi şi aici nu se poate vorbi totuşi de raţiune (sau conştiinţă), ci cel mult de o anumită logică în acţiunile sale, determinată de *experienţa* de viaţă a animalului respectiv. Dacă oamenii se joacă pentru a se distra sau a se relaxa, anima- lele se joacă pentru a se antrena şi a-şi perfec- ţiona instinctele caracteristice speciei respec- tive, deci pentru *a învăţa*. Convingerea multor oameni că acţiunile lor faţă de animale nu au nicio importanţă morală deoarece ele, anima- lele, le sunt pasămite inferioare, este total greşită. Arthur Schopenhauer numeşte această convingere „o barbarie a Occidentului, a cărei rădăcină este în iudaism". Orice om care dispreţuieşte animalele uită „faptul că a fost odată alăptat de mama lui ca orice mamifer neajutorat". Acela care este crud cu animalele „nu poate fi bun cu semenii săi". Este imoral ca foamea şi bătaia să chinuie animalul pe care omul îl obligă să-i fie de folos, ajutându-l să-şi câştige existenţa. Unicitatea omului faţă de oricare alt animal constă în capacitatea sa de a generaliza şi abstractiza datorată tocmai faptu- lui că el este o fiinţă raţională. Acesta este şi motivul pentru care omul este capabil să vorbească şi să râdă, aceste manifestări fiindu-i caracteristice, făcându-l, cum spuneam, unic în regnul animal; atenţie – unic, nu superior! Şi asta, dintr-un motiv cât se poate de simplu: aceste capacităţi nu sunt meritul omului şi, ca urmare, ele nu pot constitui motivul pentru care el să se considere superior animalelor! La rândul său, câinele, spre deosebire de toate celelalte animale, poate face „un act particular, necunoscut celorlalte animale: îşi manifestă bucuria dând din coadă", ceea ce face ca el să fie „singurul… amic [al omului] din lumea animală" – şi l-am citat aici pe acelaşi Arthur Schopenhauer, apropo de sintagma încetă- ţenită: „Câinele – cel mai bun prieten al omu- lui". Immanuel Kant era de părere că „putem judeca inima unui

om după modul în care el tratează animalele", iar Mahatma Gandhi, extinzând conceptul, a ajuns la concluzia că: „Măreţia unei naţiuni şi progresul ei moral pot fi judecate după felul în care sunt tratate animalele". Un om moral, un om „cu inimă" este acela care „totdeauna când…[va] vedea un câine abandonat în ploaie, acest lucru… [îl] va împiedica să fie fericit" (Aldous Huxley). Fără îndoială, „câinii nu sunt totul în viaţa noastră, dar o completează" (Roger Caras).

Ca şi în relaţiile dintre oameni, preju- decăţile faţă de câini fac mult rău şi unora şi altora. Aţi observat că un câine se repede la om doar atunci când simte că acelui om îi este teamă de el? Cred că fiecare dintre noi am avut această experienţă măcar o dată-n viaţă, dar v-aţi întrebat de ce doar atunci? M-am convins demult că acest comportament al câinilor se datorează faptului că oamenii, în general, per- cep câinii ca pe nişte duşmani, iar câinii, sesizând asta, atacă ei primii pentru a se apăra doar. Nu am de unde să ştiu dacă „cel mai bun prieten al omului" are conştiinţă, raţiune, dar de multe ori el, câinele – un animal, acţionează mult mai logic decât omul, în ciuda conştiinţei cu care acesta din urmă se laudă, de parcă asta ar fi, vezi Doamne, meritul lui; în orice caz, sunt cu totul de acord cu aserţiunea lui Pierre Teilhard de Chardin: „Câinele ştie, dar nu ştie că ştie!", spre dosebire de mulţi oameni care ştiu că ştiu, dar asta nu le foloseşte la nimic… „Câinele a făcut din om Dumnezeul lui" (Paul Valery), dar mulţi oameni au făcut din câini duşmanii lor. Pentru mine, un lucru este cert: oamenii m-au dezamăgit de multe ori, câinii – niciodată! De asemenea, de prea multe ori am realizat cât adevăr este în spusele lui Mark Twain: „Diferenţa între om şi câine, este aceea că dacă ţi-l faci prieten – câinele nu te va muşca niciodată!". Iată răspunsul Anitei, o fetiţă de numai 4 ani la întrebarea care este, după părerea ei, cea mai mare dovadă de dragoste: „Cea mai mare probă de dragoste este atunci când câinele tău te linge pe faţă după ce l-ai lăsat singur toată ziua"; iar Konrad Lorenz spunea despre câinele său: „Gândindu-mă că sunt iubit de câinele meu mai mult decât îl iubesc eu, mă simt ruşinat"; în fine, Josh Billings făcea următoarea apreciere: „Câinele este singura fiinţă de pe Pământ care te va iubi mai mult decât te iubeşti tu însuţi". Sunt convins de faptul că „a achiziţiona un câine este pentru unii singura ocazie de a-şi alege un prieten" (Mordecai Siega). Un câine poate avea şi un rol educativ: „Atunci când câinele tău nu vine la tine după ce ţi-a privit faţa, este cazul să-ţi examinezi conştiinţa" (Woodrow Wilson); de asemenea, el

poate avea şi un rol curativ: „Nu există psihiatru mai bun pe lume decât un căţelluş care te linge pe faţă”. Iată de ce un copil ar trebui să aibă două lucruri esen- ţiale: un câine şi o mamă care să-i dea voie să aibă un câine! Un anonim cerea semenilor să nu fie numit câine (evdent, asta probabil i se şi întâmplase!) argumentând că, nefiind atât de credincios şi atât de devotat, nu merită o astfel de „distincţie”. Câţi dintre cei care abando- nează un câine pentru că nu mai au „nevoie” de el sau pentru că îi „deranjează”, se gândesc că urmaşii lor, învăţând de la părinţi, vor pro- ceda la fel cu ei atunci când vor fi bătrâni? Aşadar, „o viaţă fără un câine este o greşeală”, aşa cum aprecia Carl Zuckmayer, căci dacă în dragostea dintre doi oameni pot apărea cele mai neaşteptate obstacole, în dragostea faţă de un câine obstacolele nu pot apărea decât din partea omului, dată fiind loialitatea necondiţi- onată a celui dintâi odată ce omul i-a câştigat încrederea.

Noi, orăşenii, ne plângem că hoarde de câini ne-au invadat oraşele şi ne atacă uneori, dar ne-am întrebat cine se face vinovat pentru această situaţie? Câinii? Nicidecum! Noi, oamenii! I-am lăsat de izbelişte, fără stăpân, ei s-au înmulţit fără măsură, iar înfometarea la care-i supunem i-a făcut să-şi modifice com- portamentul faţă de noi în lupta lor pentru su- pravieţuire. „Este trist pentru fiinţa umană că cel mai bun prieten al omului este câinele, dar omul este cel mai mare duşman al câinelui” – spunea pe bună dreptate Eduardo Lamazon. Tocmai văd la televizor, cum o femeie atacată de câini, după ce a pătruns printr-o spărtură de gard în incinta unei locaţii a ADP dintr-un sector al capitalei, a murit la o zi de la atac. Nu ţin partea, Doamne fereşte acelor câini ucigaşi, ei trebuie eutanasiaţi urgent după părerea mea, dar închipuiţi-vă că o haită de câini înfometată vede că teritoriul îi este violat de cineva care intră furişându-se pe el; vă aşteptaţi cumva ca acea haită să rămână pasivă la aşa ceva?

Cunosc oameni care n-ar da unui cerşetor un leu sau o bucată de pâine, în schimb, cresc în apartamente, nu unul, ci mai mulţi câini, unii dintre ei în stare să-şi ia târâş stăpânii când sunt scoşi la plimbare, comportament perfect explicabil din moment ce bietul animal este scos afară o jumătate de oră pe zi, uneori şi mai rar de atât. Habitatul unui câine nu este şi nu poate fi un apartament de bloc! Ştiţi doar că „nu există sat fără câini”; trebuie să mai ştiţi însă şi că într-un sat nu există câine fără stăpân. Ei da, stăpânii lor ar putea fi acuzaţi de cruzime faţă de câini de unele cucoane simandicoase, membre ale unor

ONG-uri de apărare a drepturilor animalelor, fiindcă nu-i culcă cu ei în pat şi nu le dau cu linguriţa lăptic (de fapt, pe cei mai mulţi dintre ei îi doare-n cot de animalele ale căror drepturi ţipă că le apără, important e să iasă banul de la sponsori şi de la stat pentru ceea ce spun doar că fac). De ce ? Pentru că, în general, câinii de la ţară dorm noaptea pe unde apucă, iar dacă dorm – o fac cu întreruperi dese, deoarece ei trebuie să-şi facă periodic rondurile de pază în jurul gospodăriilor stăpânilor, altfel de ce i-ar mai ţine aceştia pe lângă casele lor? Până la Bălan, spre exemplu, şi asta în ultimii ani de viaţă ai săi, niciun câine pe care l-a avut familia mea nu a avut o cuşcă a lui, în fine, un loc special amenajat pentru el unde să doarmă. Dacă-i apucau noaptea în curte, dormeau fie în *gârlici*, adică la intrarea în *pimniţă*, aşa se spune pe la noi pivniţei, fie *su' şop*, adică acea parte a grajdului deschisă către curte şi închisă în partea cealaltă cu o portiţă prin care se intră în grădiniţa de zarzavat din spatele casei. Doar în nopţile foarte geroase de iarnă li se permitea să doarmă în grajd cu vitele, într-un colţ, sub *iesele*, adică – aţi ghicit! — iesle. În rest, stăteau în faţa casei, indiferent de vreme.

Aşa cum am spus – în ultimii ani de viaţă, doar Bălan a avut parte de o cuşcă a lui. Câinele ăsta inteligent nu voia cu niciun chip să stea în curte noaptea – unde, repet era băgat doar când vremea era rea –, făcea un scandal nemaipomenit toată noaptea ca să iasă în faţa casei, la drum. Văzând asta, tatăl meu i-a făcut în cele din urmă o cuşcă din lemn de brad acoperită cu tablă, chiar la ieşirea din casă, în stânga, la colţul grădinii lui nea Titu. I-a pus apoi în ea un strat gros de *ogrinji* peste care a aşezat o bucată de preş, Bălan era mulţumit… De altfel, n-o folosea decât când era foarte frig ori când ploua sau ningea foarte tare. De obicei, când nu patrula, dormea pe podişcă, în faţa casei ori sus, pe o mică terasă de pe trepte.

Tatăl meu s-a pensionat în 1987. Bălan începuse să vadă şi să audă din ce în ce mai prost, se orienta mai mult după miros, îmbătrânise săracul... Cu toate astea, la ora 4 dimi- neaţa începea să latre şi să zgârie cu labele uşa de la intrare; apoi, la 4 după amiaza, oriunde s-ar fi aflat, se ducea la taică-meu şi începea să-l latre, bietul de el era intrigat de faptul că stăpânul lui nu se mai ducea la serviciu. Odată l-am surprins pe taică-meu *explicându-i* lui Bălan, ca unui om mare, de ce nu mai pleca el la autobuz pentru a se duce la gară şi de acolo la Sibiu, la serviciu; evident, scena m-a înduio- şat până la lacrimi...

Bălan a murit *de moarte bună* în vara de dinaintea revoluţiei

(sau ce Dumnezeu o fi fost?) din decembrie 1989, adică a dispărut de acasă şi de atunci nimeni nu l-a mai văzut, vorba poetului – „s-a dus şi el să moară puţin”.

Râmnicu Vâlcea, 15-30 ianuarie, 2011

P.S. 2 mai 2011:

În staţia de tren Shibuya din Japonia există statuia unui câine a cărui poveste a fost transpusă cinematografic în filmul „Love story Hachi”, cu Richard Gere în rolul unui profesor care găseşte în gară un căţeluş abandonat şi îl ia acasă. Botezat Hachi, câinele acesta devine cel mai bun prieten al profesorului. Hachi îşi conducea în fiecare dimineaţă stăpânul la gară iar seara îl aştepta să se întoarcă acasă. Într-o zi însă, pe când preda, profesorul are un atac de cord şi moare. Din ziua aceea Hachi nu s-a mai clintit din gară, aşteptând întoarcerea stă- pânului său…

Soţia profesorului a încercat de nenu- mărate ori să-l ia acasă, dar n-a reuşit. În cele din urmă, Hachi şi-a făcut un culcuş din paie sub un vagon dezafectat. Acolo se retrăgea târ- ziu în noapte, pentru a se odihni puţin, iar ziua îşi căuta neobosit stăpânul. Tot acolo a şi murit credinciosul animal după 9 ani de aşteptare şi îndelungi căutări… Impresionaţi de caracterul acelui câine, locuitorii i-au ridicat o statuie…

Acum, aflând povestea lui Hachi, mă bucur că le-am adus un omagiu câinilor pe care i-a avut familia mea…

Publicarea acestei cărţi a fost sponsorizată de către:

OBŞTEA DE MOŞNENI GREBLEŞTI, JUDEŢUL VÂLCEA

Autorul mulţumeşte pe această cale Consiliului de Administraţie şi tuturor membrilor acestei obşti pentru sprijinul acordat.